

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Marek Vohralík

Vlivná osoba

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Robert Pelikán, PhD.

Katedra: Katedra obchodního práva (22-KOBCHP)

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2.12.2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce má 136.620 znaků včetně mezer.

V Praze dne 2.12.2023

.....

Marek Vohralík

Poděkování

Úvodem bych rád poděkoval těm, bez jejichž podpory a ochoty by tato práce nemohla vzniknout. JUDr. Robertovi Pelikánovi Ph.D. za vedení této práce a podnětné konzultace, které mi otvíraly nové perspektivy nahlížení problematiky. Mé ženě a dětem za trpělivost a neutuchající podporu. A konečně také mým rodičům za vštěpování důležitosti vzdělání.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. ÚČEL PRÁVNÍ ÚPRAVY OVLIVNĚNÍ.....	7
1.1. KONSTRUKCE SUBJEKTIVITY OBCHODNÍ KORPORACE.....	7
1.2. NOVÉ JEVY V OBLASTI SUBJEKTIVITY PRÁVNICKÝCH OSOB.....	13
1.3. PRAVIDLO OVLIVNĚNÍ JAKO OCHRANA SUBJEKTIVITY OBCHODNÍ KORPORACE.....	15
2. PRÁVO PODNIKATELSKÝCH SESKUPENÍ.....	18
2.1. PODNIKATELSKÁ SESKUPENÍ OBECNĚ.....	18
2.2. ZAHRANIČNÍ PRAMENY PRÁVA PODNIKATELSKÝCH SESKUPENÍ.....	19
2.2.1. NĚMECKÉ KONCERNOVÉ PRÁVO.....	20
2.2.2. FRANCOUZSKÁ ÚPRAVA A KONCEPT ROZENBLUM.....	22
2.2.3. DOKTRÍNA PIERCING OF THE CORPORATE VEIL.....	24
2.2.4. EVROPSKÁ HARMONIZACE PRÁVA SKUPIN SPOLEČNOSTÍ.....	26
2.3. PRAMENY ČESKÉ ÚPRAVY PRÁVA PODNIKATELSKÝCH SESKUPENÍ.....	27
2.3.1. SKUPINY SPOLEČNOSTÍ V ČESKOLOVENSKÉM SOCIALISTICKÉM PRÁVU.....	27
2.3.2. OBCHODNÍ ZÁKONÍK 513/1991 SB.....	28
2.3.3. REKODIFIKACE SOUKROMÉHO PRÁVA 2012.....	30
3. Vlivná osoba.....	35
3.1. SKUTKOVÁ PODSTATA OVLIVNĚNÍ.....	35
3.2. OSOBY V POSTAVENÍ OSOBY VLIVNÉ.....	37
3.2.1. OVLIVNĚNÍ PŘÍMÉ.....	37
3.2.1.1. OVLIVNĚNÍ ČLEMEM OBCHODNÍ KORPORACE.....	38
3.2.1.2. OVLIVNĚNÍ V RÁMCI PODNIKATELSKÝCH SESKUPENÍ.....	39
3.2.1.3. OVLIVNĚNÍ PROKURISTOU A FAKTICKÝM VEDOUCÍM.....	42
3.2.1.4. OVLIVNĚNÍ OBCHODNÍ KORPORACE ZAMĚSTNANCI.....	44
3.2.2. NEPŘÍMÉ OVLIVNĚNÍ.....	44
3.2.2.1. VĚŘITEL JAKO VLIVNÁ OSOBA.....	46
3.2.2.2. OVLIVNĚNÍ NA ZÁKLADĚ SMLUVNÍCH VZTAHŮ.....	48
3.2.2.3. NAHODILÉ OVLIVNĚNÍ.....	49
3.3. PRÁVNÍ DŮSLEDKY OVLIVNĚNÍ.....	51
3.3.1. POVINNOST K NÁHRADĚ ÚJMY OVLIVNĚNÉ OSOBĚ.....	52
3.3.2. NÁHRADA ÚJMY ZPŮSOBENÉ SPOLEČNÍKŮM OVLIVNĚNÉ OSOBY.....	55
3.3.3. RUČENÍ VLIVNÉ OSOBY.....	57
3.3.4. POVINNOSTI ČLENŮ VOLENÝCH ORGÁNŮ OVLIVNĚNÉ OSOBY.....	59
ZÁVĚR.....	61
SEZNAM ZKRATEK.....	64
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65
ABSTRAKT.....	71
ABSTRACT.....	72

Úvod

Předmětem následující diplomové práce je vlivná osoba. Tento institut do České právní úpravy přinesla rekodifikace soukromého práva v roce 2014 jako součást nově formulované úpravy práva podnikatelských seskupení. To upravuje fenomén, který je dnes běžnou součástí ekonomického života, totiž vytváření skupin společností, které jsou majetkově a vlivově propojeny. Skupiny společností často nabývají obrovského rozsahu, a to až do té míry, že individuální osoba, která s obchodní korporací přichází do styku, mnohdy není vůbec schopna dohlédnout na korporaci, která skutečně ovládá či řídí tu, se kterou kontrahuje. Důvody tohoto seskupování jsou různorodé a nutno říct, že většina z nich je hodna právní ochrany. Jsou s nimi ovšem spojena i rizika, které musí právo reflektovat a reagovat na ně.

Institut ovlivnění, jehož součástí vlivná osoba je, má právní teorie často tendenci chápat jako nástroj vlivu, který uplatňují společnosti v hierarchii skupiny výše postavené vůči těm, které jsou v pozicích nižších. Právě zařazení v rámci úpravy podnikatelských seskupení takovému chápání nahrává. Schopnost ovlivnit obchodní korporaci nicméně v žádném případě nevyplývá pouze z účasti na podnikatelské skupině, takovou schopností může za jistých okolností disponovat každý. To přináší značná rizika spojená s působením vlivů, které elementární konstrukce subjektivity právnických osob – obchodních korporací – nepředvídá. Přitom stabilita subjektivity obchodních korporací má zcela zásadní význam pro ochranu jak legitimních zájmů těch, kterým má sloužit, tak těch, kteří s ní přicházejí do styku, především jejich věřitelů. Význam pravidel, která postihují zásahy do suverenity právnických osob navíc narůstá s obecným trendem rozvolňování pravidel vzniku, fungování ale i zániku obchodních korporací. Ústřední výzkumnou otázkou práce proto bude samotný smysl institutu vlivné osoby a pravidel, která přináší.

První část této diplomové práce bude proto věnována právě základním stavebním kamenům subjektivity obchodních korporací v českém právu. Nastíní historický vývoj její konstrukce v právních řádech a teoriích, ze kterých vychází současná úprava, postihne nejdůležitější instituty tuzemské právní úpravy, které subjektivitu obchodní korporace formují, nastíní nové jevy, které mají význam pro právní úpravu ovlivnění a konečně v závěru kapitoly představí institut ovlivnění v kontextu ochrany subjektivity obchodní korporace. Dílčím cílem první části práce je postihnout účel institutu vlivné osoby. Tato část bude zpracovávána především deskriptivní metodou.

Druhá část práce bude věnovaná původu pravidla ovlivnění. Budou analyzovány nejvýznamnější úpravy a doktríny práva podnikatelských seskupení, především úprava německá a francouzská, ze kterých, jak deklaruje tuzemský zákonodárce, čerpala česká úprava. Od prvních norem upravujících podnikatelské skupiny až do současné úpravy v zákoně o obchodních korporacích. Budou ovšem analyzovány také další přístupy, ať už angloamerický, nebo dílčí úpravy v rámci komunitárního práva. Obě hrají pro formulaci a výklad českých norem důležitou roli. Komunitární právo v posledních letech několikrát přímo ovlivnilo úpravu institutů, které s institutem vlivné osoby úzce souvisí, angloamerická doktrína je důležitým pramenem nejen v otázkách prolomování majetkové samostatnosti obchodních korporací. Konečně se druhá část práce bude věnovat také historickým úpravám podnikatelských skupin v rámci českého práva, přičemž postihne i několik institutů, které by mohly sloužit jako budoucí inspirace pro řešení nedostatků aktuálně platných předpisů. Cílem této části práce bude analytickou metodou postihnout prameny právní úpravy podnikatelských seskupení, a především prameny právní úpravy institutu vlivné osoby. A to včetně zodpovězení otázky, zda se skutečně jedná o originální úpravu českého zákonodárce, jak bývá často uváděno, nebo zda byla inspirována konkrétní úpravou zahraniční.

Konečně třetí část práce bude zaměřena na samotný institut vlivné osoby a na povinnosti, které svým příjemcům stanoví. Jak bude v práci ukázáno, v právní teorii nepanuje shoda nad samotnou definicí vlivné osoby. Autor tak bude metodou syntézy jednotlivých přístupů v první řadě definovat vlivnou osobu jako takovou. Následně bude deskriptivní metodou popsána skutková podstata ovlivnění a důsledky, které pro jak osobu vlivnou, tak pro obchodní korporaci přináší. Analyzována bude rovněž role orgánů obchodní korporace, která čelí působení škodlivého vlivu. Analytickou metodou pak bude zkoumáno, kdo a za jakých okolností může nabýt postavení osoby vlivné, přičemž tuto analýzu autor rozdělí podle typu vlivu tak, jak jej dělí i zákon, totiž podle toho, zda osoba vlivná působí škodlivým vlivem přímo nebo nepřímo, včetně rozlišení těchto vlivových typů.

V závěru práce budou shrnuty autorovy výzkumné poznatky jednotlivých částí práce doplněné o návrhy *de lege ferenda* tam, kde autor současnou úpravu považuje za nedostatečnou, a nebo tam, kde na základě výzkumu vidí prostor pro lepší formulaci, která by zabránila například dvojím výkladům ustanovení.

1. Účel právní úpravy ovlivnění

1.1. Konstrukce subjektivity obchodní korporace

Převážná část právní teorie vnímá ovlivnění jako nástroj uplatňování vlivu v rámci podnikatelských skupin, respektive jako nástroj sankční povahy tam, kde uplatňování vlivu v důsledku účasti ve skupině působí obchodní korporaci škodu. Podnětem pro tento způsob vnímání pravidla je bezpochyby jeho systematické zařazení v úpravě zákona o obchodních korporacích, neboť právě ovlivnění uvozuje jeho část věnovanou podnikatelským seskupením. Působnost pravidla však rámec podnikatelských seskupení významně přesahuje, neboť, jak stanoví ustanovení § 71 odst. 1 zákona o obchodních korporacích, jeho skutkovou podstatu může naplnit každý. Ustanovení nevyžaduje existenci jakéhokoliv právního vztahu osoby vlivné a ovlivněné, natož vztahu kvalifikovaného v podobě účasti na podnikatelském seskupení¹. Úvahu o účelu pravidla ovlivnění je tak potřeba začít v širším kontextu, konkrétně u samotných stavebních prvků samostatnosti obchodní korporace.

Zatímco schopnost fyzických osob k nabývání práv a povinností právo reflektovalo již od nejstarších lidských společenství, byť samozřejmě nikoliv univerzálně a v různé míře pro různé skupiny obyvatel, vývoj subjektivity osob právnických je podstatně složitější. Zatímco osobu fyzickou má právní teorie často tendenci pojímat jako přirozený právní subjekt a osobu právnickou za subjekt fiktivní, vytvořený konstrukcí zákonodárce, je nezbytné si uvědomit, že *„fyzická osoba je zcela stejně „fiktivní“ jako osoba právnická, protože v obojím případě je přiznání právní subjektivity důsledkem právní úpravy.“*² Právní teorie o začíná o právní subjektivitě právnických osob systematicky uvažovat až v 19. století v důsledku průmyslové revoluce, která mimo jiné přinesla potřebu akumulovat volný kapitál za účelem financování nových, rozsáhlých podnikatelských projektů.³ Entity, které nebyly osobami fyzickými a přesto vystupovaly jako samostatné subjekty práva lze však vysledovat již v prvních lidských společnostech. Jejich příkladem mohou být náboženské společnosti vytvářené okolo chrámů, které bez pochyby shromažďovaly a vytvářely majetek, který vlastnila entita, nikoliv její členové.

¹ Například HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 240, marg. č. 8. nebo ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op. cit., str. 194

² ČERNÁ, S., PELIKÁNOVÁ, I., ŠTENGLOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, str. 42

³ DOLEŽIL, Tomáš. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium, 2008, str. 27

Rozmach předchůdkyň obchodních korporací jako samostatných subjektů nastal v období prvních zámořských objevů. Pro jejich realizaci bylo nezbytné shromáždit dostatečný kapitál na realizaci plavby a ti, kteří jej poskytli, následně očekávali podíl na zisku z úspěšné výpravy. Jak upozorňuje Černá, období zámořských objevů je pro vývoj právní subjektivity obchodních korporací skutečně zásadním obdobím. V některých zemích společnosti provozující zámořský obchod totiž musely získat veřejnoprávní povolení, chartu, nebo byly označovány souhrnným pojmem *comptoir*. Začátky mezikontinentálního obchodu lze proto označit jako zásadní milník ve vývoji obchodních korporací jako samostatných subjektů práva.⁴ I přesto tyto subjekty ještě několik set dalších let unikaly systematické legislativní úpravě a také pozornosti právní teorie.

Česká právní úprava reflektovala právníky osoby různě. Po vzniku samostatného státu byl na české části jeho území recipován *Všeobecný zákoník občanský (ABGB)* a příprava vlastního občanského zákoníku v meziválečném období nebyla nikdy dokončena. Jeho osnova z roku 1937 však s pojmem právníky osobnosti pracovala, o čemž vypovídá rubrika nad § 136 připravované úpravy⁵. Ve vydané osnově připravované úpravy ministerstvo spravedlnosti uvádí, že „*k otázce sporné v právní nauce, zda jest veřejné obchodní společnosti přiznati povahu právníky osoby čili nic, zaujímá osnova rozhodně kladné stanovisko, vyjadřujíc je tím, že ustanovuje v § 136 (a také v § 147), že veřejná obchodní společnost je schopna nabývati práv, se zavazovati, před soudem žalovati a býti žalována jako taková.*“⁶

Poválečný vývoj úpravy právníky osob určovaly převratné změny politicko-spoolečenského uspořádání. Občanský zákoník z roku 1950 připouštěl existenci právníky osob v § 18, prioritně však uvažoval o osobách založených státní mocí zákonem, případně z vůle státních orgánů. V § 21 zároveň přisuzoval privilegovanou ochranu socialistickým právníky osobám a národním nebo komunálním podnikům. Jednotlivé druhy právníky osob stanovil zákon č. 109/1964 sb. Hospodářský zákoník, který je souhrnně označoval jako *organizace*. Jejich subjektivita byla potlačena, možná přesněji řečeno eliminována. Jejich účel stanovovalo prostřednictvím zákonů politické vedení státu, jejich volní projevy byly determinovány politickým zadáním. Jejich individualita byla zároveň vyprázdněna nemožností nabývat vlastní majetek, neboť tyto entity byly z pohledu práva pouhými správci majetku státu. Po změně společenských poměrů v roce 1989 navázal zákonodárce na teze úpravy naznačené osnovou

⁴ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 30

⁵ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 48

⁶ Osnova obchodního zákona, kniha první Obchodnictvo, kniha druhá Společnosti. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1937, s. 177

občanského zákoníku z roku 1937. Ač zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník Zůstal v platnosti ještě 13 let po revoluci, prošel celou řadou novelizací. Hned jedna z prvních, obsáhlá novela soukromého práva zákonem č. 509/1991 Sb., vypustila privilegované postavení socialistických organizací a ve spojení s nově přijatým obchodním zákoníkem č. 513/1991 přiznal postavení právnické osoby veřejné obchodní společnosti i všem dalším formám obchodních korporací.⁷

V současném právu je právní subjektivita právnických osob upravena v zákoně č. 89/2012 Sb. Občanském zákoníku, specifickou úpravu obchodních korporací pak obsahuje zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích. Podle ustanovení § 20 občanského zákoníku je právnickou osobou organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Entity, kterým zákon právní osobnost nepřiznává nebo jejich osobnost nestanoví, nemohou samy o sobě vstupovat do právních vztahů. Pokud tak činí, jedná se o neplatné právní jednání, jak judikoval Nejvyšší soud rozsudkem 30 Cdo 1549/2000,⁸ který je v kontextu předmětu práce zajímavý z hlediska toho, že byla judikována neplatnost jednání v důsledku jednání subjektu bez právní subjektivity, podnikatelského seskupení.

Subjektivita právnické osoby je formulována jako generální, rozsah práv a povinností, které může nabývat není omezen předmětem, pro který byla zřízena. Oproti úpravě osob fyzických má nicméně subjektivita právnických osob limity dané jejich povahou, kdy nemůže být subjektem například rodinněprávních vztahů.⁹ Oproti předchozí úpravě Občanský zákoník nepřevzal konstrukci projevu vůle právnické osoby. Ta již nedisponuje vůlí vlastní, kterou navenek projevuje její statutární orgán, její vůli nahrazují členové jejích orgánů, kteří za ní také rozhodují. Tyto projevy vůle jsou ze zákona přičítány právnické osobě.¹⁰ Orgánem, který v právnické osobě vůči třetím subjektům projevuje vůli právnické osoby je její statutární orgán, který disponuje generálním zástupčím oprávněním. Jak upozorňuje Janošek a tento přístup potvrzuje i rozsudek nejvyššího soudu z roku 2017,¹¹ jedná se o zastoupení *sui generis*, na které nedopadá obecná úprava smluvního nebo zákonného zastoupení.¹²

⁷ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 48

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1549/2000

⁹ BODEČKOVÁ, Jana, MUZIKÁŘ, Martin. § 20 [Právnická osoba]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 10.

¹⁰ JANŮ, Petr. § 151 [Způsob a rozsah jednání]. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*, op. cit., marg. č. 4.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2019, sp. zn. 27 Cdo 4593/2017

¹² JANOŠEK, Vladimír. § 164 [Zástupčí oprávnění statutárního orgánu]. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*, op. cit., marg. č. 1.

Jako generální zástupce právnické osoby disponuje statutární orgán klíčovým vlivem na její denodenní činnost, a proto zákon stanoví rozsáhlou sadu pravidel, kterými se při své činnosti musí řídit. Jejich smyslem je vytyčit jasný rámec působnosti statutárního orgánu tak, aby svou činností přispíval k naplňování účelu právnické osoby, aby nejednal v rozporu s tímto účelem. Tato pravidla jsou často označována podle angloamerické doktríny jako fiduciární povinnosti člena statutárního orgánu. Ty v obecné rovině shrnují povinnosti správce cizích záležitostí (fiduciáře) vůči oprávněnému do tří základních příkazů: „*zákazu obohatit se na úkor oprávněného, zákazu poškodit zájem oprávněného a příkazu podporovat zájem oprávněného.*“¹³ V úpravě Občanského zákoníku jsou tyto povinnosti shrnuty především v ustanovení § 159 odst. 1., které souhrnně stanoví povinnost člena voleného orgánu právnické osoby postupovat s péčí řádného hospodáře. Jak upozorňuje Josková, standard péče řádného hospodáře nicméně shrnuje dvě od sebe odlišné povinnosti. Totiž povinnost jednat vůči právnické osobě loajálně a povinnost jednat vůči právnické osobě s řádnou péčí.¹⁴ Pro obchodní korporace tato pravidla dále rozvíjí úprava v zákoně o obchodních korporacích. V rámci povinnosti loajality člena statutárního orgánu k obchodní korporaci jsou zásadní především ustanovení o zákazu konkurenčního jednání pro vybrané typy obchodních korporací, pravidla upravující střet zájmů nebo povinnost mlčenlivosti.¹⁵ Povinnost péče je charakterizována jako „*výkon vědomé rozhodovací činnosti na základě dostatečných informací, konané v dobré víře ve prospěch právnické osoby (...) opírající se o racionální základy, vykonávané odborně, po všech stránkách profesionálně.*“¹⁶ Povinnost řádné péče nicméně, jak upozorňuje většina autorů komentářové literatury, nepředstavuje povinnost člena statutárního orgánu disponovat odbornou znalostí všech aspektů podnikatelské činnosti obchodní korporace, ale schopnost posoudit vlastní znalosti a zkušenosti a v případě jejich nedostatku vyhledat k řešení situace pomoc odborníka. Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích zároveň v § 51 odst.1 zavedl do českého právního pořádku pravidlo inspirované právními úpravami v Německu a v angloamerické oblasti – pravidlo podnikatelského úsudku. To limituje odpovědnost člena statutárního orgánu za důsledek podnikatelských rozhodnutí, pakliže prokáže, že mohl v dobré víře a rozumně předpokládat, že je jedná informovaně a v obhajitelném

¹³ BORKOVEC, Aleš In BORKOVEC, A., JOSKOVÁ, L., TOMÁŠEK, P. *Fiduciární povinnosti (povinnosti správců cizích záležitostí)*. Praha: Leges, 2022, str. 216

¹⁴ JOSKOVÁ, Lucie, *Fiduciární povinnosti (povinnosti správců cizích záležitostí)*, *op.cit.*, str. 149

¹⁵ JOSKOVÁ, Lucie, *Fiduciární povinnosti (povinnosti správců cizích záležitostí)*, *op.cit.*, str. 152

¹⁶ DVOŘÁK, Tomáš. § 159 [Práva a povinnosti při výkonu funkce]. In: DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8], marg. č. III

zájmu obchodní korporace. Josková shrnuje pravidlo tak, že by „měl by být pouzován pouze proces přijímání rozhodnutí, a nikoliv jeho obsah.“¹⁷

Ač statutární orgán právnické osoby disponuje generálním zástupčím oprávněním a na denní bázi formuje projevy její vůle, nemůže postupovat zcela podle vlastního uvážení a je ve výkonu své funkce limitován členy právnické osoby. Tato ingerence se projevuje jednak při vzniku právnické osoby, kdy její zakladatelé v rámci zakladatelského právního jednání stanovují účel, pro který má právnická osoba vzniknout a dále v rámci jednání nejvyššího orgánu právnické osoby, kterému jsou zpravidla vyhrazeny nejdůležitější rozhodnutí strategického charakteru, včetně možnosti existenci právnické osoby ukončit. V obchodních korporacích má klíčový význam smlouva, kterou její zakladatelé uzavírají se závazkem společně dosahovat stanoveného účelu. Francouzská právní teorie zde pracuje s pojmem tzv. *affectio societatis*, neboli společné vůle dvou a více osob vytvořit samostatný právní subjekt. „V tomto pojmu můžeme vidět jakousi spojnici mezi sdružovací povahou obchodních společností (která je vlastní všem korporacím) a řízením obchodního závodu, což je praktický důsledek realizace tohoto společného záměru“¹⁸. *Affectio societatis* odlišuje obchodní korporace od jiných osob nadaných právní subjektivitou, založených zákonem v případě veřejnoprávních institucí, případně od osob založených za účelem realizace jiných cílů. Představuje vůli spojit se s dalšími osobami, vložit do společného podniku majetek a v poměru k vloženému majetku se podílet na výnosech ze společného podnikání.¹⁹

Účast ve společnosti jejím členům zaručuje práva, ale i stanovuje povinnosti. Nejdůležitější povinností společníka vůči obchodní korporaci je povinnost loajality, kterou stanoví § 212 Občanského zákoníku. Oproti úpravě povinnosti loajality člena statutárního orgánu je povinnost loajality člena obchodní korporace koncipována odlišně. Členům obchodních korporací totiž není zapovězeno upřednostňovat své vlastní individuální zájmy před zájmy korporace. „Povinnost loajality mu ukládá, aby své zájmy prosazoval postupy, které jsou v souladu se zákonem a vnitřním řádem korporace a aby nezneužíval svá práva člena.“²⁰ Jak upozorňuje Petr Čech, prosazování vlastních zájmů členů obchodní korporace by mělo probíhat v dobré víře a mělo by reflektovat účely, pro které byla společnost založena. Povinnost loajality je tak podle něj nutno vykládat právě prismatem dobré víry vůči společnosti. Konkrétním příkladem porušením povinnosti loajality tak může být například zneužívání hlasovacího práva k prosazení odvolání

¹⁷ JOSKOVÁ, Lucie, *Fiduciární povinnosti (povinnosti správců cizích záležitostí)*, str. 156

¹⁸ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 62

¹⁹ Tamtéž

²⁰ HRABÁNEK, Dušan. § 212 [Vztah korporace a člena]. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. op. cit., marg. č. 4.

jednatele, který korporaci vede s dobrými výsledky, pouze z důvodu osobní anymosity.²¹ Míra vyžadované loajality se dále liší v závislosti na konkrétním druhu obchodní korporace. Členům korporací osobní povahy přímo zákon ukládá povinnost zdržet se vůči korporaci konkurenčního jednání, členové korporací kapitálové povahy tuto povinnost nemají, pakliže jí nesjednají v rámci společenské smlouvy.

Členům obchodní korporace z titulu členství v obchodní korporaci náleží také soubor práv, ochrana některých z nich je ostatně také smyslem institutu ovlivnění. „*Základní práva společníka vystihuje (pro poměry akciové společnosti) § 256 odst 1. zákona o obchodních korporacích – akcionář má právo podílet se na řízení společnosti, na jejím zisku a na likvidačním zůstatku.*“²² Tento souhrn akcionářských práv lze v modifikacích pro jednotlivé druhy obchodních korporací aplikovat na všechny jejich druhy. Práva členů obchodních korporací lze rozdělit na práva majetková a nemajetková. Mezi majetková patří kromě těch uvedených výše také právo na vypořádací podíl v případě ukončení účasti v korporaci, nebo se ve vymezených případech domáhat za obchodní korporaci způsobené újmy, například, v kontextu práce důležité právo, požadovat náhradu újmy způsobenou ovlivněním. Práva nemajetková pak představuje především právo podílet se na určení účelu obchodní korporace a na jejím vedení v rámci účasti na jednání a rozhodování vrcholného orgánu obchodní korporace.²³ Konečně společníkům také náleží právo, aby „*společnost hájila zájmy, jež jí byly svěřeny do vínku a realizovala účel, za kterým byla založena.*“²⁴

Díky výše uvedeným mechanismům je obchodní korporace schopna existence jako samostatný subjekt práva. Pokud tyto mechanismy selhávají, dochází k ohrožení legitimních zájmů jak členů obchodní korporace, tak těch, se kterými při své činnosti přichází do styku. Aktuální vývoj právních úprav nejen u nás, ale i v zahraničí, ovšem umožňuje vznik entit, ve kterých je subjektivita individuálních obchodních korporací systematicky oslabována

²¹ ČECH, Petr In PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. a kol. *Nové jevy v právu na počátku 20. století*. Praha: Karolinum, 2009, str. 54

²² ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Praha: Bova Polygon, 2016, str. 266

²³ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 144

²⁴ PELIKÁN, Robert, *Právní subjektivita*, op.cit., str. 87

1.2. Nové jevy v oblasti subjektivity právnických osob

Jak bylo výše, jedním ze základních stavebních kamenů samostatné obchodní korporace je *affectio societatis*, totiž vůle více osob vytvořit novou entitu za účelem dosahování společného cíle. Čím méně těchto osob společnost zakládá, tím hůře bude tato entita schopna dosahovat nezávislosti a tvorby vlastní vůle. „Považujeme-li tedy schopnost hájit (sám či prostřednictvím jiného) své zájmy za jednu z podmínek dokonalé subjektivity, vidíme, že se s klesajícím počtem společníků tato schopnost, a tím i míra subjektivity snižuje.“²⁵ Právní úprava přesto připouští vznik korporací, které *affectiem societatis* ze své povahy dokonce vůbec nedisponují.

Jedná se o tzv. jednočlenné obchodní korporace, jejíž existenci připouští občanský zákoník²⁶ a jejichž vznik upravuje zákon o obchodních korporacích v § 11 a následujících. Důvodem existence jednočlenných společností má být umožnění jednotlivci, aby při svém podnikání vyrovnal podmínky s obchodními korporacemi.²⁷ Dřívější právní úprava byla v otázce jednočlenných společností oproti současné významně restriktivnější. Jejich existenci obchodní zákoník připouštěl, ovšem zakazoval takzvané řetězení,²⁸ neboli zákaz jednočlenné společnosti stát se jediným společníkem jiné jednočlenné společnosti. Zákon o obchodních korporacích od zákazu řetězení jednočlenných společností upustil, komentářová literatura považuje za dostatečnou ochranu věřitelů vůči zneužívání řetězení jednočlenných společností prostřednictvím materiální publicity obchodního rejstříku a pravidel podnikatelského seskupení.²⁹ Právě pro vytváření koncernů a dalších forem podnikatelských seskupení jsou v praxi jednočlenné společnosti často využívány.³⁰ Zákon o obchodních korporacích se snaží nedokonalost subjektivity jednočlenných společností alespoň vyvažovat prostřednictvím ustanovení § 13,³¹ které stanoví pravidla pro uzavírání tzv. dvoudomých smluv mezi jednočlennou obchodní korporací a jejím jediným společníkem. I přesto je ovšem právní samostatnost jednočlenné

²⁵ PELIKÁN, Robert, *Právní subjektivita*, op.cit., str. 93

²⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., § 125 – „Zákon stanoví, ve kterých případech lze právnickou osobu založit i právním jednáním jedné osoby obsaženým v zakladatelské listině“ a § 210 odst. 2. „...na právnickou osobu tvořenou jedním členem se hledí jako na korporaci.“

²⁷ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 60

²⁸ Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, § 105: „Společnost s ručením omezeným může být založena jednou osobou. Společnost s ručením omezeným s jediným společníkem nemůže být jediným zakladatelem nebo jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným. Jedna fyzická osoba může být jediným společníkem nejvýše tří společností s ručením omezeným.“

²⁹ HAVEL, Bohumil. § 11 [Založení a existence jednočlenné společnosti]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-799-6, marg. č. 3.

³⁰ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 60

³¹ Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích, §13: „Smlouva mezi jednočlennou společností zastoupenou jediným společníkem vyžaduje písemnou formu s úředně ověřenými podpisy. To neplatí, je-li taková smlouva uzavřena v rámci běžného obchodního styku a za podmínek v něm obvyklých.“

společnosti pouze iluzorní, neboť v takové společnosti nebude v praxi fungovat jakákoliv dichotomie mezi zájmem jediného společníka a společnosti. Jediný společník zároveň v jednočlenné společnosti disponuje absolutním vlivem na její řízení a zároveň plnou kontrolou nad veškerými kontrolními mechanismy. Především s ohledem na druhou uvedenou skutečnost bude v případě jednočlenné společnosti jen velmi obtížné aplikovat sankční důsledky uplatnění škodlivého vlivu podle pravidel ovlivnění.

Druhým jevem moderního práva obchodních korporací je oslabování vlivu individuálních společníků některých obchodních korporací do té míry, že v praxi nejsou schopni jakkoliv ovlivňovat volní projevy obchodní korporace. Tento jev je patrný především u rozsáhlých akciových společností. Například základní kapitál společnosti ČEZ je rozdělen do 537 989 759 kusů akcií z nichž je 13,66% v držení fyzických osob³². Individuální drobní akcionáři tak prakticky nemohou ovlivňovat strategická rozhodnutí společnosti, pokud tato ve svých stanovách neumožní rovnost hlasů nebo jiné obdobné zvýhodnění menšinových akcionářů, což je ovšem zase v rozporu s legitimními zájmy většinových akcionářů³³. Důsledkem těchto situací je jev označovaný jako racionální apatie. Menšinoví vlastníci přistupují ke svému podílu v obchodní korporaci jako k čistě investičnímu nástroji a obchodní korporace se k nim staví jako k investorům, nikoliv jako ke své esenciální součásti. V takových společnostech je prakticky potlačena *affectio societatis*, respektive je vyjádřena zakladatelským právním jednáním, ale u většiny následných společníků zcela chybí. Díky rozsáhlé struktuře a pluralitě zájmů osob, které s takovou korporací přicházejí do styku, nebo jsou jejími společníky, bude ovšem aplikace ochranných mechanismů pravidla ovlivnění podle mínění autora této práce oproti jednočlenným společnostem jednodušší.

Ačkoliv autor v úvodu této práce naznačil, že dopady pravidla ovlivnění vnímá jako přesahující hranici práva podnikatelských skupin, oslabování subjektivity obchodní korporace v rámci skupiny je nepochybné. Ostatně, jak upozorňuje Doležil, „*spojování společností do formy koncernu a podrobení jednotnému řízení je v rozporu s původní ideou korporací či jiných právnických osob coby nezávislých subjektů majících svou vlastní vůli.*“³⁴ Samotné seskupování společností ještě nemusí nutně přinášet negativní důsledky, pakliže v důsledku toho nedochází k poškozování práv menšinových společníků či věřitelů stojících mimo skupinu. Podle Pelikána

³² Informace o akcionářské struktuře společnosti ČEZ, a.s. dostupná zde: <https://www.cez.cz/cs/o-cez/cez/akcionari#struktura>

³³ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 148

³⁴ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op. cit., str. 27

je „subjektivitu dceřinné společnosti proto nutno uměle posilovat jen tam, kde by se nedokonalost subjektivity mohla dotknout zájmu jiných osob: menšinových společníků, věřitelů.“³⁵ S vyšší mírou zapojení obchodní korporace v podnikatelském seskupení nevyhnutelně dochází k tomu, že je její subjektivita oslabována ve prospěch celku, který ovšem žádnou subjektivitou nedisponuje a její právní konstrukce zůstává na úrovni akademických diskusí. Právní řády se tak s její absencí musí vyrovnat jiným způsobem, „nepřiznávají totiž *sice skupinám subjektivitu, spojují ale se začleněním společnosti do skupiny právní následky, jež by sebou přiznání subjektivity skupině přinášelo.*“³⁶ Tento přístup se plně odráží i v aktuální české právní úpravě. Zjednodušeně řečeno, jestliže ovládající či řídící osoba využije svého vlivu a způsobí ovládané či řízené společnosti škodu, tuto škodu nahradí, ať už přímou náhradou, případně poskytnutím koncernových výhod.

V zahraničním právu se v současné době nicméně objevují úpravy, nebo jejich návrhy, které jsou na samé hranici přiznání subjektivity skupině jako takové, přesto tuto hranici nepřekračují a ponechávají plnou subjektivitu dílčím členům skupiny. Vrcholným příkladem tohoto přístupu je německá úprava začlenění. „*Začleněná společnost sice zůstává z vnějšího pohledu právně samostatnou, funguje ale z hlediska vnitrokoncernového jen jako vnitřní součást, vnitřní oddělení ovládajícího podniku.*“³⁷ V případě začlenění je tak subjektivita začleněné společnosti prakticky vyprázdněna a její smysl zůstává pouze v rovině daňových a jiných vnitrokoncernových optimalizací. Doležil tento stupeň seskupení v ekonomické rovině přiléhavě přirovnává k fúzi společností.³⁸ Méně intenzivní formu pak mají i další úpravy či jejich návrhy, které však rovněž přispívají k oslabování smyslu individuální subjektivity členů podnikatelského seskupení. Příkladem mohou být návrhy Skupiny na vysoké úrovni odborníků na právo obchodních společností Evropské komise³⁹ nebo některá ustanovení německého fiskálního práva, o kterých bude pojednáno dále.

1.3. Pravidlo ovlivnění jako ochrana subjektivity obchodní korporace

Uvedený výčet jevů, které dopadají na schopnost obchodních korporací vystupovat jako individuální subjekt práva jistě není vyčerpávající. Je nicméně dobrou ukázkou nesporného

³⁵ PELIKÁN, Robert, *Právní subjektivita*, op.cit., str. 116

³⁶ PELIKÁN, Robert, *Právní subjektivita*, op.cit., str. 143

³⁷ ČERNÁ, Stanislava, *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. Praha: C. H. Beck, 1999, str. 47

³⁸ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str. 135

³⁹ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str.129, konkrétní návrh pak dostupný zde: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/MEMO_11_171

trendu nejen českého práva, který spočívá v oslabování základních kamenů subjektivity obchodních korporací. V zájmu ochrany nejen společníků, ale všech, kteří s obchodní korporací vstupují do právních vztahů, je proto nezbytné formulovat taková pravidla, která budou toto oslabování kompenzovat. Pravidlo ovlivnění chápe autor práce jako jeden z nejdůležitějších takových nástrojů.

Ačkoliv se odborná veřejnost neshoduje na tom, zda je ovlivnění pouze nástrojem výkonu vlivu v rámci podnikatelských skupin,⁴⁰ nebo je jeho působnost obecná a postihuje veškeré vlivy, které jsou s to naplnit jeho skutkovou podstatu,⁴¹ panuje v obou přístupech shoda v tom smyslu, že se jedná o pravidlo, jehož účelem je ochrana subjektivity obchodní korporace. Nevyhnutelným důsledkem působení škodlivého vlivu na chování obchodní korporace bude vždy narušení základních mechanismů jejího samostatného fungování. Nejčastěji spočívající, nikoliv však výhradně, v jednání statutárního orgánu v rozporu s jeho výše popsányi povinnostmi. Jestliže dojde ke škodlivému ovlivnění obchodní korporace prostřednictvím člena statutárního orgánu, bude korporace primárně vymáhat náhradu škody právě po tomto členovi statutárního orgánu z titulu porušení jeho fiduciárních povinností.⁴² Pravidlo ovlivnění nicméně umožní obchodní korporaci požadovat náhradu způsobené škody také po samotném původci škodlivého vlivu, ačkoliv mezi nimi nemusí existovat jakýkoliv právní vztah.

Ovlivnění v rámci podnikatelských skupin vnímá autor této práce jako specifický příklad ovlivnění, jehož hlavní odlišnost od jiných případů ovlivnění spočívá v tom, že zde vlivnou osobou bude zpravidla společník obchodní korporace. V rámci skupin společností bude obvykle docházet k oslabování individuality v hierarchii níže postavených společností ve prospěch těch výše postavených. Jak upozorňuje Pelikán, bude to především tam, kde se zájmy dceřinné společnosti dostávají do kolize se zájmy společnosti mateřské.⁴³ Jak bylo v úvodu práce nastíněno, společník je povinnen ve vztahu k obchodní korporaci, jímž je členem, jednat loajálně. Míra loajality, jak upozorňuje Hrabánek, kterou lze po společníkovi požadovat, je odlišná v závislosti od konkrétního druhu obchodní korporace, vlastnické struktury a dalších

⁴⁰ Například HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 238, marg. č. 1.) nebo ČERNÁ, S.: *Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva*, Rekodifikace a praxe, číslo 1, 2014 str.14

⁴¹ Například ČECH, Petr, ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*, opt. cit., str. 191 nebo DOLEŽIL, T. In: LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. Díl*, Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 592

⁴² HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání*. op. cit., str. 239, marg. č. 5.

⁴³ PELIKÁN, Robert, *Právní subjektivita*, op.cit., str. 114

specifik.⁴⁴ Střet mezi závazkem společníka jednat vůči korporaci loajálně s jejím následným negativním ovlivňováním nicméně zůstává. Pro společníka představují pravidla ovlivnění zpřísnění a specifikaci povinnosti loajality v rámci společnického vztahu,⁴⁵ neboť se členové obchodní korporace, potažmo třetí oprávněné osoby mohou bránit vůči negativním zásahům také *ex ante* z titulu zneužití práva podle § 8 občanského zákoníku⁴⁶ a například dosáhnout vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, která díky hlasům společníka porušujícího povinnost loajality prosadila rozhodnutí v zájmu mateřské společnosti na úkor společnosti dceřiné, jak upozorňuje Čech.⁴⁷

Účel pravidla ovlivnění chápe autor této práce jako nástroj ochrany subjektivity obchodní korporace, který vyrovnává její oslabování v důsledku moderních právních fenoménů. Chápe jej jako svébytný nástroj, který lze aplikovat tam, kde běžné, z konstrukce samostatnosti právnické osobnosti vyplývající nástroje selhávají.

⁴⁴ HRABÁNEK, Dušan. § 212 [Vztah korporace a člena]. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*, op. cit., marg. č.5.

⁴⁵ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání*. op. cit., str. 240, marg. č. 9.

⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 8: „Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.“

⁴⁷ ČECH, Petr, *Nové jevy v právu na počátku 20. století*. op. cit., str. 63

2. Právo podnikatelských seskupení

2.1. Podnikatelská seskupení obecně

Ačkoliv autor považuje dopad institutu ovlivnění jako překračující rámec podnikatelských seskupení, nelze jej od tohoto právního odvětví v současné době vnímat izolovaně. Právě právo podnikatelských seskupení, jak tuzemský právní pořádek označuje právo skupin společností, je totiž základním pramenem práva ovlivnění. Ostatně je tomu tak nejen v českém platném právu, inspirační zdroje úpravy v zahraničí jsou rovněž často také součástí úpravy skupin společností. Cílem druhé kapitoly práce je postihnout prameny a původ pravidla ovlivnění. Jejím předmětem proto bude analýza jak zahraničních úprav práva skupin společností, tak vývoje úpravy domácí. Tam, kde to autor považuje za vhodné, budou formulovány návrhy *de lege ferenda* na základě inspirací v těchto pramenech.

Právní úprava podnikatelských seskupení reaguje na dnes již v ekonomické realitě zcela běžný jev, totiž vyváření skupin společností. Ač v České republice chybí přesná statistika, do jaké míry jsou skupiny společností rozšířeny, jen podle žebříčku neoficiálního TOP 100 největších českých firem hned 10 z 10 největších, v České republice působících firem, jsou členy určitého typu podnikatelského seskupení.⁴⁸ Motivy majetkového a vlivového propojování obchodních korporací mohou být různého druhu. Tím v praxi nejčastějším bude omezení podnikatelského rizika. Zatímco jedna komplexně fungující entita nese plné riziko podnikání v každém podnikatelském projektu, korporace, která vydělí rizikové projekty do samostatných entit, které vzájemně neručí za své dluhy, významně snižuje rizika dopadů jejich neúspěchu na skupinu jako celek.⁴⁹ V tomto kontextu autor poukazuje na ne příliš přiléhavé označení práva podnikatelských seskupení, neboť důvodem jejich vzniku v praxi bude častěji právě rozdělení činností stavající entity, než spojení entit již existujících. Dalším často uváděným důvodem, ostatně i hlavním proklamovaným motivem Evropské komise pro komunitární úpravu podnikatelských skupin, je usnadnění přeshraniční expanze.⁵⁰ To spočívá ve snadnějším přístupu na zahraniční trh pro společnosti založené podle práva místa expanze oproti zřizování organizačních složek podřízených zahraniční společnosti. Dalším důvodem bývá také možnost

⁴⁸ Neoficiální žebříček největších českých firem vycházející z údajů poskytnutých samotnými korporacemi, informace o jejich zapojení v podnikatelském seskupení vychází z údajů v obchodním rejstříku ke dni 30.9.2023, dostupné z: <https://www.czechtop100.cz/cs/aktualne/detail/czech-top-100-jiz-po-devetadvacate-11424>

⁴⁹ LOKAJÍČEK, Jan, *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností*. Praha: C. H. Beck 2016, str. 54

⁵⁰ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str. 81

daňové optimalizace spočívající nejen ve vyrovnávání hospodářských výsledků společností ve skupině mezi těmi, které vykazují zisk a těmi, které jsou ztrátové. V případě mezinárodních skupin často dochází také k optimalizaci postavené na vyvádění zisku skupiny do korporace usídlené v zemích s příznivějšími daňovými podmínkami.⁵¹ U největších společností pak může být motivačním prvkem prostá efektivní organizace rozsáhlého podnikání a jeho rozdělení do jednotlivých korporací podle odvětví, ve kterém podnikají či poskytnutí volnosti jednotlivým zapojeným společnostem bez mnohdy omezujícího vlivu rozsáhlé korporace.⁵²

2.2. Zahraniční prameny práva podnikatelských seskupení

V rámci evropského prostoru disponuje nejrozsáhlejší tradicí úpravy podnikatelských seskupení německé akciové právo, které bylo dlouho zároveň nejdůležitějším inspiračním zdrojem úprav jak v jednotlivých evropských zemích, tak ostatně také v rámci pokusů o harmonizaci koncernového práva v rámci Evropské unie. Ostatně i první česká úprava podnikatelských skupin, která vstoupila v účinnost 1. ledna 2001 v rámci novelizace tehdejšího obchodního zákoníku byla zjevně inspirována německou úpravou, po německém vzoru rozlišovala mezi koncerny faktickými a smluvními.⁵³ Německá úprava je nicméně zaměřena primárně na vrcholnou formu podnikatelského seskupení, koncern, navíc převážně v podmínkách akciových společností a pro společnosti s ručením omezeným byla doposud rozvinuta pouze judikatorně.⁵⁴ Mezi další prameny práva podnikatelských seskupení dva koncepty vycházející z judikatury soudů, totiž francouzský koncept Rozenblum a v angloamerické právní praxi využívaná doktrína *piercing of the corporate veil*. Současná česká právní úprava podnikatelských seskupení opustila německou úpravu jako svůj hlavní inspirační zdroj a vychází právě z francouzského konceptu Rozenblum,⁵⁵ v dílčích ustanoveních je ovšem patrná také inspirace angloamerickou doktrínou. V českém prostředí pak mezi prameny práva řadíme kromě úpravy v § 71 až § 91 zákona o obchodních korporacích také obecné zásady soukromého práva, jako je například zákaz jinému způsobit újmu, zákaz zneužití práva, včetně hlasovacího práva v obchodní korporaci, povinnost loajality členů obchodní korporace nebo povinnost dodržování standardů péče řádného hospodáře.⁵⁶

⁵¹ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 242

⁵² ČERNÁ, Stanislava, *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. op. cit., str. 1

⁵³ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 186

⁵⁴ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str. 135

⁵⁵ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz

⁵⁶ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 244

2.2.1. Německé koncernové právo

Základy německé právní úpravy podnikatelských seskupení vychází z akciového práva a jsou upraveny Zákoně o akciových společnostech *Aktiengesetz*.⁵⁷ Ten ve svém § 15 a následujících rozlišuje základní druhy podnikatelských seskupení, které označuje jako *Verbundene Unternehmen*, neboli přidružené společnosti.⁵⁸ Už ze samotného označení tohoto druhu propojení je patrný rozdíl oproti stávající právní úpravě v zákoně o obchodních společnostech. Z německého označení jasně vyplývá, že se jedná o skupiny založené na podřízeném vztahu společností dceřiných ke společnostem mateřským. Druhy podnikatelských seskupení rozděluje podle typu spojení na „(a) vztahy většinové majetkové účasti (§ 16), (b) vztahy ovládnutí a jednostranné závislosti (§ 17), (c) koncern (§ 18), (d) vzájemná majetková účast (§ 19) a (e) vztahy vzniklé na základě uzavření zvláštních, tzv. podnikových smluv (§ 291 a 292),“⁵⁹ přičemž toto rozlišení odpovídá označení jednotlivých typů v již zmíněném § 15 zákona o akciových společnostech. Pro další kontext je snad jen vhodně doplnit, že spojení koncernového typu je označováno jako *Konzernunternehmen*, v překladu skupinové společnosti, nebo společnosti ve skupině.⁶⁰ Jak dále upozorňuje Černá, význam toho rozlišení je aplikační, uvedená ustanovení definují jednotlivé stupně propojení tak, aby na ně dále mohla právní úprava vázat konkrétní právní důsledky.⁶¹

Koncern faktický lze chápat jako koncern fungující bez smluvního základu, pro který tak právo musí nastavovat přísnější režim fungování a konstrukce je vystavěna tak, aby právě přísnější pravidla motivovala koncernové společnosti volit transparentnější formu koncernu smluvního. Úprava faktického koncernu připomíná současnou úpravu ovládnutí podle zákona o obchodních korporacích. Ovládající osobě umožňuje občasnými zásahy ovlivňovat rozhodování osoby ovládané, je však povinna nahradit ovládané společnosti újmu, která v rámci těchto zásahů vznikne, a to nejpozději do konce účetního období, ve kterém ujma vznikla.⁶² Způsob provedení těchto zásahů je nicméně limitován na práva vyplývající z účasti na obchodní korporaci, zasahovat do činnosti obchodní korporace může ovládající osoba výhradně prostřednictvím výkonu společnických práv, přímý vstup do rozhodovacích procesů je ve faktickém koncernu zapovězen.⁶³ Intenzita zásahů a jejich důsledky byly v německé úpravě opakovaně předmětem

⁵⁷ Německý zákon o akciových společnostech ve znění dostupném zde: <https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/>

⁵⁸ Volný překlad autora

⁵⁹ ČERNÁ, Stanislava, *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. op.cit., str. 14

⁶⁰ Volný překlad autora

⁶¹ ČERNÁ, Stanislava, *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. op.cit., 14

⁶² PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 103

⁶³ ČERNA, Stanislava, *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. op. cit., str. 32

judikaturního přezkumu. Jeho nejvýznamnějšími důsledky bylo zavedení institutu *Durchgriffshaftung*, jehož podstata umožňovala prolomit princip omezeného ručení společníků v případech, kdy byl tento princip zneužit.⁶⁴ Tento přístup umožňující přímé uspokojení věřitelů z majetku zneužívajících společníků byl následně opuštěn v kauze Trihotel, v rámci které Spolkový soudní dvůr „odmítl vnější ručení za zničující zásahy do majetku společnosti a odkázal na § 826 BGB s tím, že dovolat se jej může sama poškozená společnost.“⁶⁵

Úprava koncernu smluvního spočívá na uzavření ovládací smlouvy, případě smlouvy o převodu zisku a spočívá je postaven na významném oslabení majetkové samostatnosti ovládané (řízené) společnosti ve prospěch společností ovládající (řídící).⁶⁶ Řídící společnost v případě smluvního koncernu může přímo vstupovat do konkrétních rozhodovacích procesů společnosti řízené a ta je tak plně podvolena její vůli. Vzhledem k intenzitě propojení společností v rámci smluvního koncernu konstruuje právní úprava celou řadu instrumentů, jejichž účelem je chránit práva menšinových akcionářů a věřitelů obchodní korporace. Kromě informační povinnosti ještě před uzavřením ovládací smlouvy, která míří na ochranu práv akcionářů také právo na vyrovnání škody vzniklé na podílu menšinových akcionářů a právo na odstupné v případech, kdy se menšinový akcionář rozhodne v důsledku uzavření smlouvy společnost opustit. Ochrana věřitelů je pak zajišťována povinností vyrovnat na konci účetního období ztrátu ovládané společnosti a povinnost zajištění pohledávek věřitelů ovládané společnosti v případě ukončení ovládací smlouvy.⁶⁷

Jak již bylo nastíněno, německá úprava koncernového práva je považována za nejdůležitější inspirační zdroj pro úpravu práva podnikatelských seskupení v Evropě. Kromě dřívější české úpravy v obchodním zákoníku zní vycházejí úpravy skandinávských zemí, Chorvatska, Slovinska a stejně tak evropské úvahy o regulaci podnikatelských skupin povětšinou vycházejí právě z německé úpravy. Důvody jsou v zásadě dvojí. Nepochybně tím prvním je tradice německého koncernového práva, německý právní řád koncerny začal reflektovat již v rámci poválečného zákonodárství a jejich úprava tak disponuje rozsáhlou tradicí. Druhým důvodem, jak píše Pelikán, je jeho logické uspořádání z pohledu konstrukce samotné právní subjektivity obchodních korporací. „*Majetková samostatnost společnosti je odůvodněna samostatností*

⁶⁴ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 104

⁶⁵ ČERNÁ, Stanislava, *Nové jevy v právu na počátku 20. století*. op. cit, str. 39

⁶⁶ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str. 134

⁶⁷ ČERNA, S. *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. op. cit., str. 46

zájmovou. Chce-li tedy společnost rezignovat na svou zájmovou samostatnost, ať rezignuje i na samostatnost majetkovou.“⁶⁸

Kromě komplexní úpravy koncernového uspořádání je pro předmět této práce zásadní především ustanovení § 117 zákona o akciových společnostech⁶⁹ označované jako *Schadenersatzpflicht*, neboli odpovědnost za škodu. Toto ustanovení lze bezpochyby označit za inspirační zdroj pravidla ovlivnění, ačkoliv se na něj dostupné zdroje neodkazují. Text ustanovení pracuje s označením *Beeinflussung*, neboli ovlivnění, a materie, kterou upravuje, je české úpravě velmi podobná, v některých částech je pak zcela totožná. S ohledem na to, že se tato úprava nachází v zákoně o akciových společnostech, je její úprava poněkud konkrétnější než v případě úpravy české. První odstavec ustanovení stanoví odpovědnost za škodu osoby, která s využitím vlivu na společnost úmyslně přiměje člena představenstva, dozorčí rady nebo jejího zmocněnce jednat ke škodě společnosti nebo jejích akcionářů je povinen k náhradě škody, která společnosti vznikla. Rovněž stanoví povinnost k náhradě škody akcionářům, jestliže vznikla vedle škody způsobené společností. Dále pak stanoví solidární odpovědnost za škodu, pokud neunesou důkazní břemeno a naprokáží, že jednali s péčí řádného hospodáře. Postih nepřímého vlivu pak ustanovení postihuje ve třetím odstavci, který stanoví rovněž solidární odpovědnost osoby, která z poškozujícího jednání získala prospěch, jestliže úmyslně dopomohla k ovlivnění. Rovněž stejně jako česká úprava umožňuje toto ustanovení vznik přímého nároku věřitelů obchodní korporace, jestliže nemohou v důsledku ovlivnění dosáhnout uspokojení svých nároků na společnost. Konečně také ve shodě s následnou českou úpravou ustanovení vyjímá z působnosti pravidla smluvní seskupení koncernového typu.⁷⁰

2.2.2. Francouzská úprava a koncept Rozenblum

Druhým zásadním inspiračním zdrojem kontinentální úpravy práva podnikatelských skupin je pak přístup francouzský. Ač francouzské právo obchodních společností neobsahuje komplexní úpravu koncernu či podnikatelských skupin, jejíž doktrína vycházející především ze soudcovských konceptů byla základním východiskem pro úpravu podnikatelských skupin v zákoně o obchodních korporacích.⁷¹ Vztahy uvnitř skupin společností jsou ve francouzském

⁶⁸ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 104

⁶⁹ Aktiengesetz, § 117 Schadenersatzpflicht, dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/_117.html

⁷⁰ Aktiengesetz, § 117 Schadenersatzpflicht, dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/aktg/_117.html , volný překlad autora

⁷¹ Vláda: *Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)*, č. 90/2012 Dz

právu upraveny v *Code de commerce*, z pohledu pramenů české úpravy je zde důležitým institutem *action en comblement du passif*, neboli žaloba na doplnění pasiv. Na jejím základě může v případě prohlášení konkurzu soud rozhodnout, že chybějící aktiva ve společnosti doplní osoba, která při své činnosti rozhodujícím způsobem přispěla k majetkové nedostatečnosti korporace. Připouští přitom, aby toto ustanovení dopadlo nejen na osobu, která korporaci řídila z titulu správy, ale i na osobu, která společnost řídila fakticky.⁷² Z pohledu ochrany menšinových společníků pak francouzské právo stanoví požadavek na schválení obchodů mezi společnostmi, které mají shodné členy řídicích orgánů vrcholným orgánem společnosti, přičemž z hlasování jsou vyloučeni ti, kterých se projednávají obchody přímo týkají, o schválení či neschválení tak obvykle rozhodují právě menšinoví společníci.⁷³

Vůbec nejdůležitějším pramenem práva podnikatelských seskupení je však ve francouzské doktríně koncept Rozenblum, který vychází z trestněprávního rozsudku Kasačního dvora z roku 1985 ve věci Marca Rozenbluma. Koncept Rozenblum není v žádném případě komplexní úpravou koncernového práva, jedná se spíše o principiální základ spočívající na souboru parametrů, za kterých je možné akceptovat negativní ovlivňování v rámci majetkově propojených korporací. Byť toto propojení může být ryze faktické, bez smluvního základu.⁷⁴ Narušení samostatnosti obchodní korporace je podle rozsudku akceptovatelné, jestliže „*finanční přínos, který poskytla jedna členská společnost jiné z rozhodnutí osob řídicích právně či fakticky přispívající společnost, je diktován společným ekonomickým, sociálním nebo finančním zájmem hodnoceným z pohledu politiky definované pro skupinu jako celek, přičemž příspěvek nezůstane bez protiplnění nebo nenaruší rovnováhu mezi zapojením různých společností ve skupině a nepřesáhne finanční možnosti zatížené společnosti.*“⁷⁵

Pojetí přijatelnosti koncernového ovlivňování zapojených skupin je tak podle konceptu Rozenblum značně odlišné od přístupu německého. Francouzský přístup, jak upozorňuje Pelikán, vyžaduje, aby pro poskytnutí koncernových privilegií tvořily zapojené entity jednotný ekonomický organismus, jehož všechny složky (zapojené korporace) přispívají k naplňování jednotného a společného cíle.⁷⁶ Koncepce francouzské regulace je také postavena na principu regulace *ex ante*, kdy stanoví relativně jasně podmínky, za kterých je možné akceptovat

⁷² ČERNÁ, Stanislava, *Nové jevy v právu na počátku 20. století*. op. cit., str. 40

⁷³ ČERNÁ, Stanislava. *K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností*. Právní rozhledy, 2004, č. 8, s. 283-287

⁷⁴ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op. cit., str. 187

⁷⁵ Rozsudek ve věci Rosenblum, Bull. Crim. N. 54. JCP 1986 II, 20585, přeložená citace převzata z ČERNÁ, S., PELIKÁNOVÁ, I., ŠTENGLOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, str. 246

⁷⁶ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 106

negativní důsledky propojení obchodních korporací. Německá regulace je povahy *ex post*, kdy následně vyrovnává negativní důsledky výkonu vlivu. Jak upozorňuje rovněž Doležil, předmětem zájmu francouzské koncepce není ani toliko jednotlivá, v rámci seskupení zapojená společnost, ale naopak skupina jako celek.⁷⁷

2.2.3. Doktrína piercing of the corporate veil

I v angloamerické konstrukci obchodních korporací sehrává klíčovou roli z pohledu samostatného fungování obchodní korporace její statutární orgán, respektive ředitel či ředitelé. Ochrana individuality obchodní korporace je zde konstruována souborem fiduciárních a statutárních povinností, kterými jsou povinni se řídit při výkonu své funkce. Nejdůležitější z nich je z pohledu předmětu této práce povinnost za všech okolností postupovat v souladu se zájmy společnosti, a to i v případech, kdy je společnost součástí skupiny společností. V prostředí novozélandského a australského práva je ředitelům korporací umožněno upřednostňovat zájem skupiny nad zájmem vlastní korporace pouze tehdy, jestliže je členství korporace ve skupině a možnost aplikace skupinového vlivu připuštěna ve statutu obchodní korporace. V případě novozélandské úpravy je navíc tato možnost přípustná pouze, jestliže je korporace plně vlastněna mateřskou společností. Současná britská úprava obsažená v *Companies Act* problematiku skupin společností upravuje v rámci konstrukce holdingu. Možnost upřednostnění skupinového zájmu před zájmem společnosti podmiňuje velmi obdobně, jako aktuální znění zákona o obchodních korporacích režim ovládnutí.⁷⁸ I angloamerická právní teorie si všímá nedokonalosti konstrukce právní subjektivity obchodní korporace ve chvíli, kdy se stane součástí podnikatelského seskupení a upozorňuje na to, že v rámci těchto entit dochází k oslabování individuální osobnosti členských korporací ve prospěch celku, který ovšem právní osobností nedisponuje.⁷⁹

Nejdůležitější doktrínou v oblasti práva skupin společností v angloamerické oblasti je doktrína zabývající se okolnostmi, za kterých je možné odhlédnout od majetkové samostatnosti obchodní korporace a k uspokojení věřitelů využít majetku jejích společníků nazývaná *Piercing of the corporate veil*. Ve specifických případech alternativně také *Lifting of the corporate veil*, jak bude pojednáno dále. Za jeden z prvních případů aplikace doktríny průniku je považován případ *United States v. Milwaukee Refrigerator Transit Co.* z roku 1905.⁸⁰ Závěry soudu v tomto

⁷⁷ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str. 148

⁷⁸ GRIFFIN, Stephen, *Company Law*. Harlow : Pearson Education Limited, 2000, str. 55

⁷⁹ BOROS, Elizabeth, *Corporate Law*. Melbourne : Oxford University Press, 2013, str. 37

⁸⁰ Shrnutí případu dostupné zde: <https://case-law.vlex.com/vid/united-states-v-milwaukee-890446018>

případě stanovily, že musí být respektována samostatnost společnosti od jejích společníků, ovšem nesmí být zneužita „v rozporu s veřejným zájmem, k ospravedlnění nesprávnosti, ochraně podvodu nebo obhajobě zločinu.“⁸¹ Ve věci subjektivity obchodní korporace plně oddělené od subjektivity svých společníků je pak v oblasti angloamerického práva zásadním rozsudek *Salomon v. Salomon & Co.*⁸² z roku 1896, který je i přes svou častou kritiku dodnes považován za základní kámen majetkové samostatnosti obchodních korporací. Doktrína propichování firemního závoje se objevuje i v právu procesním. Zásadním je případ *Bulova* z roku 1981. Jeho předmětem byla žaloba New Yorkské společnosti Bulova vůči japonské společnosti Hattori, která byla založena podle japonského práva za nakalosoutěžní praktiky. Soud v tomto případě připustil pravomoc amerického soudu na základě existence dceřiných společností společnosti Hattori ve Spojených státech.⁸³ Významným a v teorii rovněž často zmiňovaným je také případ *Commissioner of Land Tax v. Theosophical Foundation Party Ltd.* z roku 1966 v Novém jižním Walesu, který se zabýval zneužitím daňových výhod poskytovaným náboženským společenstvem korporací Theosophical Foundation. Soud se v tomto případě nezajímal pouze o samotnou otázku nároku na využití tohoto zvýhodnění konkrétní společností, své zkoumání rozšířil o celkový majetkový kontext společnosti. Ta byla součástí celé skupiny společností, ze kterých většina neměla s náboženskou činností nic společného a působily jako běžné obchodní společnosti. Soud judikoval, že v části předpisů neměla společnost nárok na čerpání daňových výhod, protože v kontextu skupiny tyto výhody nevyužívala pro náboženskou činnost.⁸⁴

Anglosaská doktrína rozeznává dva druhy průniku. Rozsudek *Atlas Maritime Co SA v. Avalon Maritime Ltd.* rozlišuje hned ve svém úvodu přístup, kdy je firemní závoj propichován (*piercing*) a kdy je nadzvedáván (*lifting*). Soudce k tomu uvedl: „*prolomit firemní závoj je výraz, který bych vyhradil pro zacházení s právy a závazky nebo činnostmi společnosti jako s právy nebo závazky nebo činnostmi jejích akcionářů.*“⁸⁵ Naproti tomu jeho nadzvednutí charakterizuje

⁸¹ KOSTOHRYZ, Milan, *Piercing of the corporate veil: překonávání samostatnosti kapitálových společností ve srovnávacím pohledu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, str. 35

⁸² Shrnutí případu dostupné zde: https://en.wikipedia.org/wiki/Salomon_v_A_Salomon_%26_Co_Ltd

⁸³ LASÁK, Jan. Soumrak formální samostatnosti osob tvořících podnikatelská seskupení v otázce jurisdikční. *Právní rozhledy*, 2008, č. 18, s. 663-669

⁸⁴ Rozsudek dostupný na: <https://nswlr.com.au/view-pdf/67-SR-NSW-70>

⁸⁵ RAMSAY, I. M., NOAKES, D. B. *Piercing the corporate veil in Australia*. Melbourne: Company and Securities Law Journal 250-271, 2001, dostupné z: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0008/1710089/122-Piercing_the_Corporate_Veil1.pdf, str. 4: „*To pierce the corporate veil is an expression that I would reserve for treating the rights and liabilities or activities of a company as the rights or liabilities or activities of its shareholders.*“

jako „přihlednutí k držení podílu ve společnosti pro právní účel“⁸⁶. Klíčové aspekty, kterými se soud při zvažování, zda použít nástroj průniku zabývá, jsou směřování majetku společnosti a společníků, případně využívání majetku společnosti společníky pro soukromé účely, zastoupení stejných fyzických osob v orgánech více společností, cílené rozdělování aktiv a pasiv mezi společnostmi za účelem dosahování prospěchu pouze na jedné straně nebo zda není společnost využívána pouze jako fiktivní schránka za účelem obcházení zákona.⁸⁷ Klasická teorie průniku vycházející z práce F. J. Powella z roku 1931 pak stanoví 3 základní kritéria, při jejichž naplnění je možné přistoupit k aplikaci průniku. Jsou jimi (a) nesamostatnost společnosti, která nejedná jako samostatný subjekt práva ale jako nástroj svého společníka, (b) morálně závadné jednání společníka a (c) příčinná souvislost mezi morálně závadným jednáním společníka a vznikem újmy na straně žalobce.⁸⁸ I přesto, že by z výše uvedených východisek mohlo vyplývat, že výhradním účelem doktríny průniku je postihnout společníky zneužívající právo, jak upozorňuje Lokajíček, doktrína *piercing of the corporate veil* již bylo využito i opačným způsobem. Totiž tak, že se úspěšně ovládající společnost domohla práva, které by jinak náleželo společnosti ovládané.⁸⁹

2.2.4. Evropská harmonizace práva skupin společností

Evropské právo nepatří mezi přímé tuzemské prameny práva podnikatelských seskupení, neboť i přes opakované návrhy nebyla nikdy přijata jeho komplexní evropská úprava. Pro kontext této práce jsou nicméně zajímavé dílčí součásti komunitárního práva, které mají určitý dopad do oblasti podnikatelských skupin. Bezpochyby nejvýznamnějším pokusem o harmonizaci v oblasti skupin společností byl návrh Deváté směrnice předložený k projednání nejdříve v roce 1974 a po značné kritice byl následně přepracován a opětovně předložen v roce 1984. Ani tehdy ovšem nebyl přijat.⁹⁰ Znění deváté směrnice po úpravách bylo významně ovlivněno německým koncernovým právem, zavádělo institut ovládnutí faktického, smluvního a rovněž vrcholného stupně seskupení - začlenění,⁹¹ mimo to také přineslo úpravu tzv. *shadow director*, stínových

⁸⁶ RAMSAY, I. M., NOAKES, D. B. *Piercing the corporate veil in Australia*. op. cit. str. 4: „To lift the corporate veil or look behind it, on the other hand, should mean to have regard to the shareholding in a company for some legal purpose.“

⁸⁷ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 102

⁸⁸ KOSTOHRYZ, Milan, *Piercing of the corporate veil: překonávání samostatnosti kapitálových společností ve srovnávacím pohledu*. op.cit., str. 40

⁸⁹ LOKAJÍČEK, Jan, *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností. 1. vydání*. op. cit. str. 11, marg. č. 18.

⁹⁰ DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str. 84

⁹¹ ČERNA, Stanislava, *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. Praha: C. H. Beck 1999, str. 61

vedoucí, kteří působí na orgány korporace aniž by k tomu byly oprávněni z titulu statutární funkce, o kterých bude pojednáno dále. Již tento návrh obsahoval také institut tzv. *sell-out*.⁹²

Dílní části materie deváté směrnice byly později přijaty v rámci samostatných úprav. Tou pravděpodobně nejdůležitější je Směrnice 2004/25/ES z roku 2004 o nabídkách převzetí, která upravuje mimo jiné pro kontext koncernového práva velmi zásadní instituty již zmíněného *sell-out*, tedy právo minoritních akcionářů žádat odkup jejich akcií majoritním akcionářem po dosažení 90% podílu ve společnosti a *squeeze-out*, neboli naopak právo majoritního akcionáře žádat odkup akcií minoritních akcionářů po dosažení stejného limitu podílu.⁹³ Druhou významnou evropskou úpravou, která dopadá na skupiny společností je pak Směrnice 2014/86/EU o společném systému zdanění mateřských a dceřiných společností z různých členských států, která vytváří společný konsolidovaný základ daně, jež mohou využívat skupiny společností působící ve více státech Evropské unie.⁹⁴ Právě tento fiskálně právní institut považuje autor práce za důležitou ukázkou paradoxního trendu posilování skupin jako celků, aniž by jim byla poskytována samostatná subjektivita.

2.3. Prameny české úpravy práva podnikatelských seskupení

2.3.1. Skupiny společností v Československém socialistickém právu

Navzdory tomu, že působí poněkud paradoxně uvažovat o moderních institutech obchodního práva, jako je právo skupin společností, v kontextu období socialismu, přesto lze i v tomto období nalézt právní institut, který by mohl posloužit inspirace k úpravě podnikatelských skupin *de lege ferenda*. Mluvit v kontextu socialistického práva o svobodném podnikání je samozřejmě utopií, čemuž odpovídá i tehdejší úprava obchodního, respektive hospodářského práva. Hospodářský zákoník⁹⁵ z roku 1964 byl *de facto* organizačním nástrojem centrálně plánované ekonomiky. Přestože byla zachována konstrukce právnických osob, byly tyto ve své podstatě vyprázdněny, neboť byly proměněny v pouhé organizační složky. Ačkoliv byly dle zákona nadány právní subjektivitou, byla jim odeprána jedna z vůbec nejdůležitějších vlastností samostatných subjektů práva, totiž možnost vlastnit majetek. V konstrukci

⁹² DOLEŽIL, Tomáš, *Koncerny v komunitárním právu*. op.cit., str. 93

⁹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES o nabídkách převzetí, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:02004L0025-20140702>, citace k 1.10.2023

⁹⁴ Směrnice Rady 2004/86/ES o společném systému zdanění mateřských a dceřiných společností z různých členských států, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0086>, citace k 30.9.2023

⁹⁵ Zákon č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník

socialistického práva byly pouhými správci majetku státu, veškerý majetek, který nabývaly, nabývaly pro stát.⁹⁶ I přesto hospodářský zákoník rozeznával skupiny právnických osob, které byly účinným nástrojem centrálního plánování. Jeho úprava nahradila předchozí úpravu skupin, která se nacházela v zákoně o národních podnicích a některých jiných hospodářských podnicích.⁹⁷ Ač to tak zákon v době přijetí neoznačil, připustil jednoznačně vznik koncernového uspořádání. Tuto úpravu následně převzal i Hospodářský zákoník v roce 1964 a v roce 1974 vstoupilo v platnost nařízení vlády č. 91/1974⁹⁸ o organizaci výrobních a hospodářských jednotek, kterým bylo změněno označování jednotlivých typů národních podniků. Právě toto nařízení dalo vzniknout pro budoucí úpravu inspirativnímu konceptu koncernu, který disponoval jako celek právní subjektivitou a byl složen z individuálních podniků, které rovněž disponovaly právní subjektivitou, byť omezenou ve prospěch koncernu jako celku.⁹⁹ Jejich svéprávnost tak byla uzpůsobena pro omezenou nezávislost v rámci koncernového fungování. Tento příklad autor uvádí jako možný inspirační zdroj pro úpravy dnes častých situací, kdy individuální korporace sice jsou *de lege lata* samostatnými subjekty práva, nicméně s ohledem na rozsah vlivu, který na ně uplatňují mateřské společnosti v rámci podnikatelských skupin, zůstává jejich praktická nezávislost pouze v rovině teorie.

2.3.2. Obchodní zákoník 513/1991 Sb.

Po změně společenských poměrů v roce 1989 byla pozornost směřována především k transformaci z centrálně plánované ekonomiky v ekonomiku tržní. Klíčovým předpisem pro nové uspořádání obchodněprávních poměrů se stal Obchodní zákoník,¹⁰⁰ který však ve svém původním znění skupiny společností nijak neupravoval. Změnu přinesla novelizace obchodního zákoníku v roce 2000,¹⁰¹ která do českého práva poprvé uvedla komplexní úpravu podnikatelských skupin v § 66a pod rubrikou *Podnikatelská seskupení*, významně ovlivněná německou koncernovou úpravou.¹⁰² Novela tak vůbec poprvé přinesla do českého právní řádu instituty většinového společníka, ovládací smlouvy, osoby ovládající a ovládané nebo koncern,

⁹⁶ PELIKÁNOVÁ, Irena In Malý, K., SOUKUP, L. a kol. *Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989*. Praha: Karolinum, 2004, str. 431

⁹⁷ Zákon č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích

⁹⁸ Nařízení č. 91/1974 Sb., vlády Československé socialistické republiky o organizaci výrobních hospodářských jednotek a o jejich statutech

⁹⁹ PELIKÁNOVÁ, Irena In Malý, K., SOUKUP, L. a kol. *Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989*. Praha: Karolinum, 2004, str. 435

¹⁰⁰ Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

¹⁰¹ Zákon č. 370/2000 Sb.

¹⁰² ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str.186

alternativně označovaný jako holding.¹⁰³ Konstrukce podnikatelských seskupení byla vystavěna na schématu stavu ovládnutí, které je předpokladem pro vznik koncernu. Vznik ovládnutí nebyl v úpravě Obchodního zákoníku nutně podmíněn konkrétním limitem majetkové účasti, ovládnutí mohlo spočívat také v jednání ve shodě s ostatními společníky, mohlo být založeno ovládací smlouvou a mohl jej také založit pouze faktický stav plynoucí z uplatňování osobních vazeb.¹⁰⁴ Klíčovým parametrem, zda-li je osoba v postavení osoby ovládnutí byla schopnost vykonávat na řízení nebo provozování podniku jiné osoby rozhodující vliv.¹⁰⁵ Dále úprava obchodního zákoníku stanovila soubor nevyvratitelných právních domněnek ovládnutí, tedy kritérií, za kterých je osoba za osobu ovládnutí považována vždy. Ovládnutí osobou tak byl vždy většinový společník, pokud jiná osoba nedisponuje většinou hlasovacích práv na základě dohody s jiným společníkem. Dále právě osoba disponující většinou hlasovacích práv na základě dohody s jiným společníkem a konečně osoba, která disponuje možností prosadit volbu či odvolání většiny členů statutárního orgánu či dozorčí rady obchodní korporace. Úprava dále stanovila, že není-li prokázán opak, osoby ovládnutí a osoby ovládané spolu tvoří koncern. Tedy právní entitu bez právní subjektivity, která je ponechána pouze individuálním osobám, které jej vytváří.¹⁰⁶

Především v otázce koncernového uspořádání byla úprava obchodního zákoníku dominantně inspirována německou úpravou. Konstrukce koncernu faktického vázala jeho vznik již na samotný počátek stavu ovládnutí. Vzhledem k tomu, že fungování tohoto koncernového typu nebylo upraveno koncernovou smlouvou, která sama o sobě poskytovala určité záruky ať už menšinovým společníkům či věřitelům, spojoval Obchodní zákoník s tímto typem uspořádání přísnější úpravu. Obdobně jako u německé úpravy tak ovládnutí osoba byla povinna uhradit každou jednotlivou újmu vzniklou v důsledku uplatňování vlivu,¹⁰⁷ ustanovovala ručení členů statutárního orgánu ovládnutí osoby za splnění povinnosti k náhradě této škody a konečně povinnost každoročně vypracovat zprávu o vztazích.¹⁰⁸ Proklamovaným záměrem zákonodárce bylo těmito opatřeními motivovat podnikatelská seskupení k uzavírání koncernových smluv a tím pádem ke vzniku koncernů smluvních. V jejich případě po ovládnutí osobě úprava nepožadovala náhradu každé dílčí způsobené újmy, ovládnutí osoba však byla povinna převzít

¹⁰³ Vláda: Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, č. 370/2000 Dz

¹⁰⁴ ČERNÁ, Stanislava, *Faktický koncern, ovládací smlouva a smlouva o převodu zisku*. Praha: Linde, 2004, str. 17

¹⁰⁵ ŠTENGOVÁ, Ivana. § 66a [Podnikatelská seskupení]. In: ŠTENGOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník. 13. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 269.

¹⁰⁶ ŠTENGOVÁ, Ivana, *Obchodní zákoník. 13. vydání*. op. cit., str. 270

¹⁰⁷ ŠTENGOVÁ, Ivana, *Obchodní zákoník. 13. vydání*. op. cit., str. 270–271

¹⁰⁸ ČERNÁ, Stanislava, *Faktický koncern, ovládací smlouva a smlouva o převodu zisku*. op. cit., str. 40

kompletní roční ztrátu ovlivněné osoby, pokud vznikla.¹⁰⁹ Zároveň výslovně umožňovala řídící osobě udílet osobě řízené pokyny, a to i v případě, že by byly tyto pokyny pro osobu řízenou nevýhodné, jestliže jsou v zájmu řídící osoby nebo jiného člena koncernu.¹¹⁰ Povinnost převzít každoroční kompletní ztrátu řízené obchodní korporace se nicméně ukázala jako zásadní kámen úrazu pro tento typ seskupení a po dobu platnosti Obchodního zákoníku byl vznik smluvních koncernů spíše jevem výjimečným.¹¹¹

Novelizace z roku 2000 rovněž obsahovala ustanovení, které lze považovat za tuzemský pramen současné úpravy ovlivnění podle Zákona o obchodních korporacích. Jedná se o institut Uplatňování vlivu ke škodě společnosti a byl upraven v § 66c. Jeho formulace je velmi podobná německé úpravě institutu *Beeinflussung*,¹¹² přičemž shodně upravuje zneužití vlivu vůči statutárnímu orgánu, případně jinému zástupci obchodní korporace k její škodě. Ačkoliv teorie smysl tohoto ustanovení chápala především jako zákaz adresovaný společníkům, již tehdy připouštěla, že může jít o vliv vyplývající z odlišných skutečností.¹¹³ Pro další kontext práce je vhodné rovněž uvést vztah mezi ustanovením § 66c, které lze chápat jako úpravu, ze které do značné míry vychází současná úprava ovlivnění a ustanovení § 66 odst. 6, jež lze zase chápat jako úpravu, která byla předchůdkyní dnešního institutu faktického vedoucího. Rozdíl v úpravě těchto materiálů v rámci obchodního zákoníku spočíval v intenzitě vlivu a trvání vlivu. Zatímco k naplnění skutkové podstaty jednání ke škodě společnosti postačovalo jednorázové uplatnění škodlivého vlivu, skutková podstata ustanovení § 66 odst. 6. vyžadovala vliv trvalejší povahy, respektive opakovaných projevů vlivu vůči obchodní korporaci.¹¹⁴

2.3.3. Rekodifikace soukromého práva 2012

V roce 2012 byla schválena komplexní rekodifikace soukromého práva, jejíž dva nejdůležitější předpisy, totiž zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník a zákon 90/2012 o obchodních korporacích, vstoupily v platnost k 1. lednu 2014. V oblasti obchodního práva lze potřebu komplexní rekodifikace označit jako nezbytnou. Vlivem překotných změn v porevolučním období docházelo k častým novelizacím jeho úpravy, v důsledku čehož se z Obchodního zákoníku stala velmi nepřehledná norma. Důvodová zpráva k zákonu o

¹⁰⁹ ČERNÁ, Stanislava, *Faktický koncern, ovládací smlouva a smlouva o převodu zisku*. op. cit., str. 40

¹¹⁰ Volná parafráze ustanovení § 190 odst. 2. Obchodního zákoníku

¹¹¹ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 129

¹¹² Viz. Kapitola 2.2.1

¹¹³ ŠTENGOVÁ, Ivana, *Obchodní zákoník. 13. vydání*. op. cit., str. 240

¹¹⁴ ČECH, Petr, ČERNÁ, Stanislava. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 10-17

obchodních korporací jej dokonce označuje jako „*přebujelou a značně formalizovanou úpravu obchodního práva.*“¹¹⁵ Smyslem rekodifikace tak bylo především zpřehlednění úpravy soukromého práva. Zásadní vliv na novou úpravu mělo také právo komunitární, kdy nová úprava reflektuje požadavky komunitárního práva vyplývající z členských závazků České republiky. Jednou ze základních tezí zákona o obchodních korporacích je také nastavení účinnější ochrany minoritních společníků a věřitelů obchodních korporací, potřebné v důsledku zavedení hned několika změn, které jejich pozici mohou oslabovat, neboť oslabují subjektivitu obchodní korporace.¹¹⁶

Úprava podnikatelských skupin patří mezi oblasti, které v rámci rekodifikace doznaly změn vůbec nejrozsáhlejších. Nová úprava deklaruje opuštění inspirace německým pojetím, jehož podstata spočívá v motivaci podnikatelských entit k vytváření smluvních koncernů, které vnímá jako nejtransparentnější formu podnikatelské skupiny.¹¹⁷ Důvody této změny lze spatřovat v zásadě dvojí. Tím prvním je bezesporu reflexe obecného trendu kontinentálních právních úprav, ve kterých začíná převládat inspirace francouzskou, případně angloamerickou doktrínou a je zde patrný odklon od dříve dominantní inspirace úpravou německou. Důvod druhý lze spatřovat, jak již bylo uvedeno, v prostém faktu, že smluvní koncern podle úpravy obchodního zákoníku nebyl v praxi prakticky využíván.¹¹⁸ Zákon o obchodních korporacích v úpravě podnikatelských skupin vychází z francouzského konceptu Rosenblum,¹¹⁹ nicméně jej nepřebírá zcela a vytváří úpravu do značné míry originální. Klíčovým prvkem vycházejícím právě z francouzského konceptu je možnost exkulpace ovlivňující entity z důsledků uplatnění negativního vlivu, jestliže tento vliv uplatňuje v rámci podnikatelské skupiny a při splnění podmínek vyrovnání újmy. Důvodová zpráva dále deklaruje vstřícnější přístup k podnikatelským skupinám. Vnímá je jako legitimní součást moderní ekonomické reality, která přispívá k efektivitě správy a snižování nákladů obchodních korporací.¹²⁰ Vstřícnost k podnikatelským skupinám je ovšem nutné vyvážit dostatečnými mechanismy ochrany menšinových společníků a věřitelů obchodních korporací, což úprava zákona o obchodních korporacích v obecné rovině činí, především právě úpravou ovlivnění.

¹¹⁵ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz

¹¹⁶ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz

¹¹⁷ HAVEL, Bohumil, *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 238, marg. č. 1.

¹¹⁸ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 187

¹¹⁹ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz

¹²⁰ Tamtéž

Mimo samotnou úpravu podnikatelských skupin úprava formuluje několik nových pravidel, která mají v oblasti podnikatelských skupin a uplatňování vlivu značný dopad. V předchozích částech této práce již bylo zmíněno přijetí obdoby angloamerického pravidla *business judgement rule* prostřednictvím ustanovení § 51 odst. 1. nebo rozvolnění pravidel pro řetězení jednočlenných společností oproti úpravě předchozí. V souladu s požadavky komunitárního práva zákon o obchodních korporacích přinesl rovněž novinku, v jejímž důsledku dochází k zásadnímu omezení garanční funkce základního kapitálu u společností s ručením omezeným. Minimální výše vkladu činí nově 1 Kč, přičemž deklarovaným účelem této úpravy je usnadnění vzniku tohoto typu obchodních korporací v zájmu podpory vzniku inovativních podnikatelských ideí. I přesto, že touto změnou prakticky zaniká smysl tvorby základního kapitálu, zákonodárce přesto trvá na povinnosti společníků základní vklad do vznikající společnosti vložit.¹²¹ V kontextu podnikatelských skupin je tato změna významná z důvodu oslabení pozice věřitelů obchodní korporace a rovněž jako další nástroj usnadnění vzniku podnikatelských skupin.

Zákon o obchodních korporacích podle důvodové zprávy konstruuje dva stupně seskupení, totiž ovlivnění a koncern, ovládání interpretuje pouze jako kvalifikovanější stupeň ovlivnění.¹²² S tímto výkladem se však nestotožňuje část teorie. Černá chápe ovlivnění jako prostředek výkonu vlivu ovládající nebo řídicí osoby, naopak ovládání jako samostatný stupeň podnikatelského seskupení společně s koncernem.¹²³ Čech a Šuk chápají novou úpravu jako „*sytém tří vrstev právní reglementace*“, přičemž se ztotožňují s názorem, že ovlivnění je pouze nástrojem, nikoliv samostatným stupněm seskupení. Havel oproti tomu chápe úpravu ovládání jako redundantní, neboť podle jeho pojetí mohla být nahrazena úpravou ovlivnění a ve shodě s důvodovou zprávou chápe úpravu jako dvoustupňovou, skládající se z ovlivnění a koncernu.¹²⁴ Jak již bylo uvedeno výše v kontextu účelu úpravy ovlivnění, autor se v této otázce ztotožňuje s interpretací, že ovlivnění představuje zcela samostatnou skutkovou podstatu, nikoliv stupeň podnikatelského seskupení. Z výše uvedených východisek je tak nejbližší výkladu Černé. *De lege ferenda* by považoval za vhodnější zařazení institutu ovlivnění do předcházejícího, tedy sedmého dílu zákona o obchodních korporacích, upravujícího orgány obchodní korporace.

¹²¹ HAVEL, Bohumil. § 142 [Minimální výše vkladu]. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., marg. č. 1.

¹²² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz

¹²³ ČERNÁ, Stanislava, *Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva*, op. cit., str. 14.

¹²⁴ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 238, marg. č. 1.

Zákon o obchodních korporacích byl za dobu své platnosti několikrát novelizován, přičemž z pohledu institutu ovlivnění je významnou novelizace zákonem č. 33/2020 Sb., která vstoupila v účinnost k 1. červenci 2021. Význam této novely spočívá ve vyjasnění interpretace ustanovení § 71 odst. 5., které stanoví, že se pravidla ovlivnění nepoužijí na členy volených orgánů obchodní korporace. Dřívější znění totiž z působnosti pravidla vyjímala členy všech orgánů, což v praxi činilo rozsáhlé interpretační potíže. Obdobné nepřesnosti se zákonodárce dopustil také v původním znění § 52 upravujícího pravidla pro posuzování standardu péče řádného hospodáře. Ustanovení paragrafu § 71 odst. 5. představuje negativní definici vlivné osoby, přičemž vynětí členů volených orgánů z působnosti pravidla je logické. Jejich odpovědnost vůči obchodní korporaci upravují jejich fiduciární povinnosti. Pakliže by ovšem negativní definice vlivné osoby zahrnovala veškeré orgány obchodní korporace, pak bude z působnosti pravidla vyloučen také její orgán nejvyšší, a tedy i její společníci.¹²⁵ S ohledem na to, že pravidla ovlivnění budou mohou často směřovat také vůči členům obchodní korporace, měl by doslovný výklad tohoto dřívějšího znění za důsledek vyprázdnění velké části smyslu daného pravidla. Čech a Šuk rovněž upozorňují na to, že pravidla ovlivnění představují jediný zákonný nástroj obchodní korporace před uplatňováním škodlivých vlivů jejich společníků.¹²⁶ S tímto názorem se ovšem autor práce neztotožňuje, neboť je přesvědčen, že obdobným nástrojem je v tomto kontextu vyvozování odpovědnosti z titulu v úvodu práce rozvedené povinnosti loajality.

Rozsah negativní definice vlivné osoby podle původního znění ustanovení § 71 odst. 5. byl rovněž okrajově posuzován judikatorně Městským soudem v Praze¹²⁷ a následně Vrchním soudem v Praze¹²⁸. Prvoinstanční rozsudek ve svém odůvodnění přistoupil k výkladu pravidla extenzivně a negativní definici vlivné osoby dále rozšířil například i na zmocněnce právnické osoby, neboť se nachází v obdobném postavení jako její orgány. Vrchní soud šel v posuzované věci ještě dále a konstatoval, že negativní definice vlivné osoby rovněž dopadá na členy vrcholného orgánu obchodní korporace. Toto rozhodnutí odůvodnil tím, že odpovědnost těchto osob vůči obchodní korporaci je upravena jinými předpisy. Ve věcech společníků především na ustanovení § 62, které upravuje fiduciární povinnosti faktických vedoucích a dnes již zrušeného § 68, který upravoval ručení členů orgánů v případě úpadku. Závěr Vrchního soudu byl interpretován jako vyprázdnění pravidla ovlivnění, neboť právě společníci budou disponovat

¹²⁵ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 246, marg. č. 48.

¹²⁶ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 195

¹²⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze č.j. 73 Cm 64/2016-102 ze dne 13. dubna 2017

¹²⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 6 Cmo 135/2017-131 ze dne 13. prosince 2017

největší schopností negativně ovlivnit obchodní korporaci k její škodě.¹²⁹ Dle autora této práce lze rozsudek Vrchního soudu shrnout tak, že se pravidla ovlivnění nemají vztahovat na jednání společníků obchodní korporace, pokud svůj vliv vykonávají v rámci společnických práv, například hlasovacího práva. Pokud společník začne aktivně zasahovat do rozhodování a jednání korporace nad rámec svého společnického postavení, má být na jeho jednání posuzováno podle pravidel o faktickém vedoucím. Rozdílný výklad teorie i judikatury následně vyřešil zákonodárce, kdy po účinnosti novely zákona o obchodních korporacích z roku 2021 dopadá negativní definice vlivné osoby již výhradně na členy volených orgánů obchodních korporací.

¹²⁹ HANŽL, Pavel. *Může být zmocněnec či společník vlivnou osobou?* [online]. Epravo.cz. 2018 [cit. 6.10.2023]. Dostupný na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/muze-byt-zmocnenec-ci-spolecnik-vlivnou-osobou-108036.html>

3. Vlivná osoba

Analýza účelu pravidla ovlivnění, společně s analýzou jeho pramenů, tedy témat, kterými se zabývaly úvodní dvě kapitoly této práce, jsou základním východiskem pro zkoumání současné úpravy tohoto pravidla v platném právu. Třetí a závěrečná kapitola této práce se již bude zabývat samotným pravidlem ovlivnění tak, jak jej upravuje zákon o obchodních korporacích v aktuálně platném znění. Při interpretaci jeho konstrukce přihlédne právě k autorovým zjištěním v předchozích kapitolách práce.

3.1. Skutková podstata ovlivnění

Úvodem této části práce je zásadní připomenout, že postavení vlivné osoby tak, jak jej konstruuje platné právo, může nabýt kdokoliv.¹³⁰ Podmínky naplnění skutkové podstaty předpokládají uplatnění vlivu, který rozhodujícím významným způsobem ovlivní chování obchodní korporace k její újmě. Výjma negativní definice vlivné osoby v pátém odstavci paragrafu ustanovení nevylučuje z působnosti ustanovení žádnou osobu. S výjimkou členů volených orgánů tak může naplnit skutkovou podstatu ovlivnění kdokoliv, rozhodující je pouze schopnost uplatnit dostatečně intenzivní vliv na chování obchodní korporace. Vlivná osoba zároveň může chování obchodní korporace ovlivnit nejen svým jednáním, ale také nekonáním.¹³¹ Jak ovšem upozorňují Čech a Šuk, toto nekonání musí být vědomé.¹³² Vztažení pravidla na ovlivnění chování obchodní korporace považuje autor za hodný zvláštní pozornosti. Na rozdíl od úpravy německé, nebo původní úpravy obchodního zákoníku, zde není konstruováno ovlivnění statutárního orgánu, případně, v souladu s novou konstrukcí jednání právnické osoby, ovlivnění korporace jako takové. Úprava postihuje vliv, který ovlivní chování obchodní korporace. K tomu nicméně bude ve většině případů nezbytné ovlivnit právě členy statutárního orgánu, neboť právě oni nahrazují vůli obchodní korporace. Právě skutečnost, že pravidlo oproti předchozí úpravě nedopadá pouze na ovlivnění statutárních orgánů, ale na ovlivnění chování korporace jako takové, vnímá autor jako důležité v kontextu dopadu pravidla na jednání společníků, kteří jako jediní budou schopni chování korporace ovlivnit jinak než prostřednictvím jejího statutárního orgánu.

¹³⁰ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 252

¹³¹ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 241, marg. č. 14.

¹³² ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 193

Jako ovlivnění nelze kvalifikovat každý vliv, se kterým se obchodní korporace setkává, neboť se během své existence setkává obrovskou škálou vlivů a zdaleka ne každý z nich dosáhne potřebné intenzity, respektive bude schopen ovlivnit chování obchodní korporace ke škodě. Samotný vliv musí chování obchodní korporace ovlivnit „významným rozhodujícím způsobem“. Ač podle Pelikána tato netypická kombinace adjektiv vznikla nedopatřením v rámci legislativního procesu,¹³³ lze jí podle mínění autora přisoudit určitý výkladový význam. Podle komentářové literatury nesměřuje toto spojení k nastavení limitu intenzity vlivu, neboť i vliv nepatrné intenzity může zásadním způsobem ovlivnit jednání obchodní korporace. Význam této dvojice adjektiv spatřuje v tom, že daný vliv musí být rozhodujícím aspektem, který založí příčinnou souvislost mezi projevem vlivu a jednáním obchodní korporace vedoucím ke vzniku její škody.¹³⁴ Čech a Šuk spatřují ve zvolené kombinaci rovněž parametr intenzity, když uvádí, že (vliv) „*musí sám o sobě být schopen zásadním způsobem formovat výsledek, nikoliv jen v kombinaci s dalšími faktory a okolnostmi.*“¹³⁵ Pro naplnění skutkové podstaty ovlivnění je rovněž bezpředmětné, z jakého titulu vlivná osoba disponuje vlivem na chování obchodní korporace. Vlivem na chování obchodní korporace může vlivná osoba disponovat z titulu členství nebo z titulu člena orgánu obchodní korporace, často ovšem bude základem pro vlivovou pozici také smluvní vztah.¹³⁶ Vlivem rovněž může vlivná osoba disponovat z důvodů mimoprávních či protiprávních.¹³⁷

Samotné uplatnění škodlivého vlivu na jednání obchodní korporace k naplnění skutkové podstaty ovlivnění nepostačuje. Následkem uplatnění škodlivého vlivu musí být vznik újmy obchodní korporace, přičemž zákon nestanoví povahu této újmy. Pravidla ovlivnění se tak mohou vztahovat jak na vznik újmy majetkové, tak nemajetkové. Stejně tak ustanovení nedopadá pouze na konkrétní újmu, která vznikla v důsledku ovlivnění, ale i na veškeré další újmy, které vznikly v důsledku újmy primární.¹³⁸ Konečně naplnění skutkové ovlivnění vyžaduje, aby nebyly dány okolnosti, které vylučují povinnost k náhradě újmy. Ty mohou být dvojího druhu. První formuluje hned první odstavec *in fine*, když stanoví, že povinnosti k náhradě újmy způsobené ovlivněním se zprostí původce vlivu prokáže-li, že mohl v dobré víře rozumně předpokládat, že jednal informovaně a v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby. Ač zákon nestanoví povinnost vlivné osoby jednat s péčí řádného hospodáře, umožňuje jí naplnění

¹³³ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 134

¹³⁴ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 241, marg. č. 19.

¹³⁵ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 195

¹³⁶ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 195

¹³⁷ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 134

¹³⁸ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 242, marg. č. 21.

obdobného standardu exkulpací z odpovědnosti za vznik škody obchodní korporaci, pokud jej prokáže. Jak upozorňuje Havel, zákon v této konstrukci reflektuje také povinnosti těch, vůči kterým ovlivnění směřuje, na jejichž základě by měli být schopní vyhodnotit jeho možné negativní důsledky.¹³⁹ Druhou okolností je pak již zmíněné vynětí členů volených orgánů obchodní korporace z působnosti pravidla, neboť jejich odpovědnost je vyvozována z jiných předpisů.

3.2. Osoby v postavení osoby vlivné

Jak ukazuje odlišný přístup autorských kolektivů komentářů k zákonu o obchodních korporacích, v teorii nepanuje shoda vůbec nad samotnou definicí vlivné osoby. Havlova definice vlivné osoby vychází z premisy materiální, nikoliv subjektivní koncepce pravidla. Vznik postavení osoby vlivné váže na naplnění skutkové podstaty ovlivnění. Zjednodušeně řečeno, osoba se osobou vlivnou stává až ve chvíli, kdy ovlivní obchodní korporaci a té v důsledku ovlivnění vznikne škoda.¹⁴⁰ Oproti tomu Doležil a Lasák definují osobu vlivnou jako kteroukoliv osobu, která v obchodní korporaci disponuje rozhodujícím významným vlivem bez ohledu na to, zda tento vliv uplatní či nikoliv a zda v jeho důsledku dojde ke vzniku újmy.¹⁴¹ Autor tento práce se ztotožňuje s výkladem Havlovým. S ohledem na široké pojetí skutkové podstaty ovlivnění může do postavení osoby vlivné vstoupit téměř nekonečná množina osob, které s obchodní korporací přicházejí do styku. Vždyť ovlivnění může být i zcela nahodilé, může vzniknout na základě naprosto nepředvídatelných okolností. V rovině definice Doležila s Lasákem by osobou vlivnou byl i například vrátný v sídle společnosti, neboť může nastat hypotetická situace, která mu umožní zásadním způsobem ovlivnit chování obchodní korporace k její škodě.

3.2.1. Ovlivnění přímé

Vlivné osoby zákon nepřímou rozděluje na ty, které disponují přímým vlivem na chování obchodní korporace a na ty, které obchodní korporaci ovlivňují nepřímou. Přímým vlivem na jednání korporace disponují z podstaty konstrukce její právní subjektivity dva okruhy subjektů,

¹³⁹ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 244–245, marg. č. 36.

¹⁴⁰ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 239–240, marg. č. 8.

¹⁴¹ DOLEŽIL, Tomáš, § 71. In: ALEXANDER, J., ARABASZ, J., ČÁP, Z., DĚDIČ, J., DOLEŽIL, T., FILIP, V., HRABÁNEK, D., KRÍŽ, J., KUBÍK, M., LÁLA, D., LASÁK, J., MAREK, R., MAULEOVÁ, J., NĚMEC, L. a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO90_2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

totiž společníci a členové volených orgánů, respektive členové statutárního orgánu. Dále lze uvažovat také o osobách zevnitř obchodní korporace, jejichž schopnost ovlivnit chování korporace se odvozuje od vlivu těchto dvou subjektů základních, neboť ti na ně přenášejí část svých pravomocí. Mezi tyto osoby lze zařadit například zaměstnance, zmocněnce, prokuristu nebo faktického vedoucího. Z působnosti pravidla ovlivnění jsou *a priori* vyňati členové volených orgánů obchodní korporace, neboť jejich odpovědnost vůči korporaci vyvozují jiná ustanovení, především ta upravující jejich fiduciární povinnosti. Teorie se rovněž shoduje, že toto vyloučení lze vykládat i v kontextu osob, které nejsou členy voleného orgánu, nicméně jsou přesto povinni při své činnosti postupovat v souladu se péčí řádného hospodáře, případně jiným obdobným standardem.¹⁴² Z působnosti pravidla tak budou rovněž vyňati zaměstnanci ovlivněné osoby, neboť jejich odpovědnost vůči zaměstnavateli stanoví pracovněprávní předpisy. Ne zcela jasná je situace v otázce vyloučení faktického vedoucího a prokuristy, jak bude pojednáno dále.

3.2.1.1. Ovlivnění členem obchodní korporace

Nejčastěji uvažovanými vlivnými osobami, jejichž ovlivnění je založeno na vlivu přímém, jsou společníci obchodní korporace.¹⁴³ Tato skutečnost mimo jiné pramení z toho, že je o ovlivnění uvažováno primárně v kontextu podnikatelských seskupení. V nich vlivové zásahy vůči osobám ovládaným či řízeným vykonávají právě společníci, případně akcionáři. Ti z povahy své pozice disponují vůbec největším vlivem na chování obchodní korporace, neboť jsou to právě oni, kdo obchodní korporaci zakládá, uzavírá společenskou smlouvu či přijímá stanovy, volí členy volených orgánů obchodní korporace a přijímá nejdůležitější rozhodnutí. Pelikán rovněž upozorňuje, že sílu vlivu společníků v obchodní korporaci nejlépe ilustruje jejich právo společnost zrušit ve chvíli, kdy přestane plnit účel, pro který jí zakládali.¹⁴⁴ Míru vlivu individuálního společníka v korporaci nicméně zásadním způsobem ovlivňuje výše podílu, kterou disponuje a může oscilovat od vlivu marginálního až po vliv téměř absolutní. Ne každé uplatnění vlivu společníka ovšem bude možné posoudit jako ovlivnění. Jak upozorňuje Hrabánek, „od člena korporace, není-li zároveň členem voleného orgánu, se obecně nevyžaduje, aby upřednostňoval zájmy korporace před zájmy svými.“¹⁴⁵ Ostatně obchodní korporace jsou zakládány proto, aby naplňováním svého účelu uspokojovaly zájmy svých společníků. Hranice

¹⁴² ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str.196

¹⁴³ LASÁK, Jan, In POKORNÁ, J., LASÁK, J., KOTASEK, J. a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 2022, str. 168

¹⁴⁴ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. op. cit., str. 87

¹⁴⁵ HRABÁNEK, Dušan. § 212 [Vztah korporace a člena]. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). op. cit., marg. č. 4.

mezi legitimním výkonem práva společníka a jednáním, které naplní skutkovou podstatu ovlivnění, proto nebude příliš ostrá.

Společník obchodní korporace má vůči obchodní korporaci povinnost loajality, která vyplývá z ustanovení § 212 občanského zákoníku. Ten zavazuje společníka chovat se ke korporaci jejímž je členem, čestně a dodržovat její vnitřní předpisy. V druhém odstavci pak formuluje právo toho, kdo prokáže právní zájem, dovolávat se rozhodnutí soudu, že se v určité věci nepřihlíží k hlasům společníka, který své hlasovací právo zneužil k újmě celku. Úprava ovlivnění je vůči těmto ustanovením v postavení normy *lex specialis*, je pravidlem, které zpřísňuje režim korporační loajality v zájmu sanace škod způsobených neloajálním jednáním společníka. Prostřednictvím výkonu hlasovacího práva společníci korporaci ovlivňují z podstaty její právní konstrukce, včetně přijímání rozhodnutí, která se mohou v budoucnu ukázat jako špatná a v jejichž důsledku obchodní korporaci vznikla škoda. Sankcionování každého takového rozhodnutí by nevyhnutelně vedlo k paralýze rozhodování nejvyšších orgánů obchodních korporací, právě proto ustanovení § 71 umožňuje exkulpaci na základě standardu příbuznému *business judgement rule*. Jak upozorňuje Doležil, společníky toto ustanovení motivuje k dokumentaci výkonu svého vlivu.¹⁴⁶ Jiná situace ovšem nastává v případě, kdy společník svého hlasovacího práva zjevně zneužije k uspokojení vlastního zájmu, který je ve zjevném rozporu se zájmem obchodní korporace. Komentář k ustanovení § 212 odst. 2. občanského zákoníku uvádí jako příklad takového jednání bránění vstupu strategického investora v situaci, kdy korporaci bez jeho vstupu hrozí úpadek, případně situace, kdy je ze společnosti nevýhodným způsobem vyváděn majetek.¹⁴⁷ Dle mínění autora nelze Doležilův závěr v této konkrétní situaci přijmout bez výhrad. Jako ovlivnění dle § 71 by chápal situaci, kdy společník tímto způsobem jedná, aniž by tím sledoval svůj legitimní společnický záměr, například jen z rozmaru. Pokud je motivem pro takové jednání právě sledování legitimního společnického zájmu, ať už je jakýkoliv, o škodlivé ovlivnění se podle názoru autora jednat nebude. A to neboť, jak bylo uvedeno v dřívější části této práce, právo způsobit zánik obchodní korporace nejen ve chvíli, kdy přestane sloužit účelu, pro který byla zakládána, patří mezi vůbec nejdůležitější společnická práva.

¹⁴⁶ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁴⁷ HRABÁNEK, Dušan. § 212 [Vztah korporace a člena]. *Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace)*. op. cit., marg. č. 10.

3.2.1.2. Ovlivnění v rámci podnikatelských seskupení

Jak již bylo uvedeno, autor práce nevykládá ovlivnění jako stupeň podnikatelského seskupení, ale jako nástroj uplatňování vlivu, a to nejen v rámci skupin společností. Za stupně podnikatelských seskupení považuje ovládání a koncern. Zatímco v případě ovlivnění je škála subjektů, a dokonce i entit bez právní subjektivity, které mohou obchodní korporaci ovlivnit v její neprospěch téměř nekonečně široká, v případě ovládání je vyžadováno, aby byl vliv na obchodní korporaci trvalého charakteru a jednotlivá uplatnění vlivu jsou pouze dílčími projevy tohoto vztahu. § 74 odst. 1 zákona o obchodních korporacích stanoví, že ovládající osobou je osoba, která může v obchodní korporaci přímo či nepřímo uplatňovat rozhodující vliv. I v případě ovládání zákon nikterak neomezuje, kdo může nabýt postavení ovládající osoby. Drobná odchylka vůči režimu ovlivnění spočívá v tom, že v případě ovládání již zákon výslovně mluví o osobě, z čehož by bylo možno usuzovat, že v případě režimu ovládání již nepřipadá v úvahu, aby tohoto postavení nabyla entita, která nedisponuje právní subjektivitou. Jak již nicméně bylo naznačeno, tento závěr nebude správný s ohledem na to, že lze uvažovat i o non subjektivních entitách, které budou schopny ovlivnit obchodní korporaci, a i tímto vlivem dlouhodoběji disponovat, příkladem může být například svěřenský fond prostřednictvím svěřenského správce.¹⁴⁸

Pro úvahu, kdo může nabýt postavení ovládající osoby je klíčová podmínka existence dlouhodobé možnosti rozhodujícím způsobem ovlivňovat chování obchodní korporace. K naplnění skutkové podstaty ovládání zároveň není potřeba, aby ovládající osoba svého vlivu využila, stačí, že tímto vlivem disponuje.¹⁴⁹ To ostatně výslovně potvrzuje i rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22.2.2017,¹⁵⁰ o kterém bude pojednáno dále. Na rozdíl od vlivu jednorázového, nahodilého, takového působení bude schopna významně užší množina entit. O tom ostatně svědčí i znění § 75 zákona o obchodních korporacích, které definuje vyvratitelné doměnky, za kterých je osoba v postavení osoby ovládající. Mezi tyto podmínky patří, že ovládající osoba může (a) jmenovat nebo odvolat většinu osob, které jsou členy statutárního orgánu obchodní korporace nebo v obdobném postavení, nebo členy kontrolního orgánu, jejímž je společníkem, nebo může toto jmenování nebo odvolání prosadit, (b) nakládá s podílem alespoň 40% všech hlasů v obchodní korporaci, ledaže jiná osoba nakládá s podílem stejným nebo vyšším, (c) s alespoň 40% podílem všech hlasů nakládají osoby jednající ve shodě, opět

¹⁴⁸ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 238, marg. č. 2.

¹⁴⁹ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22.02.2017 sp. zn. 7 As 349/2016 - 23

jestliže se stejným nebo vyšším podílem nenakládá i jiná osoba a nebo (c) osoba, či osoby jednající ve shodě disponují alespoň 30% podílem a tento podíl na posledních 3 po sobě jdoucích jednáních nejvyššího orgánu právnické osoby představoval více než polovinu hlasovacích práv přítomných osob. „Zákon zjevně kryje nejen přímou schopnost pomoci svého podílu členy orgánů jmenovat či odvolat, ale také další případy, kdy je ovládající osoba schopna to prosadit – jedinou podmínkou je, že vždy musí být v ovládané osobě společníkem, jedno s jakým podílem¹⁵¹“.

I přesto, že všechny domněnky ovládaní předpokládají, že tento dlouhodobý vliv na společnost uplatňuje společník obchodní korporace, nelze v praxi vyloučit, že postavení ovládající osoby nabude i jiná osoba. Havlův komentář v této souvislosti zmiňuje ustanovení § 77 o nakládání s hlasovacími právy, které stanoví, že pro potřeby pravidel podnikatelských seskupení je podstatná faktická možnost výkonu hlasovacích práv. „Je proto nepodstatné, co opravňuje toho, kdo s hlasovacími právy nakládá, k tomuto jednání, podstatné je, zda je schopen efektivně ovlivnit výsledný výkon těchto práv¹⁵². Touto vlivovou schopností musí rovněž disponovat dlouhodobě, doplňuje autor.

V případě koncernového uspořádání pak dojde k aplikaci pravidel o ovlivnění spíše výjimečně. Jejich působnost pro koncernová uspořádání omezuje § 72 odst. 1, který podmiňuje vynětí koncernů vyrovnáním újmy vzniklé v důsledku tohoto uspořádání v rámci koncernu. Výhodu oproti režimu ovládaní pro koncern představuje možnost vyrovnání újmy prostřednictvím přiměřeného protiplnění nebo jinými prokazatelnými výhodami plynoucími z členství v koncernu. Za ty je možné považovat například přístup k výhodnějším dodávkám vyjednaným v rámci koncernu a další úspory z objemu.¹⁵³ Podstatné nicméně je, že aby skupina mohla čerpat výhody členství v koncernu a vyrovnávat eventuální škody uvnitř koncernové struktury, musí nabýt kvalitu koncernu, přičemž možnost řídicí osoby *de facto* škodit osobě řízené je označována jako *koncernové privilegium*.¹⁵⁴ Nejdůležitějším předpokladem koncernového uspořádání je podřízení řízené osoby jednotnému řízení ze strany osoby řídicí a existence koncernového zájmu dlouhodobě prosazovaného pomocí jednotné koncernové politiky.¹⁵⁵ Řídicí osobě zákon ukládá rozsáhlé možnosti vlivů, které může vůči řízeným osobám uplatňovat, odpovědnost členů volených orgánů řízených osob za újmu obchodní korporaci

¹⁵¹ HAVEL, Bohumil. § 75 [Domněnky ovládaní]. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 254, marg. č. 2

¹⁵² HAVEL, Bohumil. § 77 [Nakládání s hlasovacími právy]. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., marg. č. 2

¹⁵³ LASÁK, Jan, *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. op. cit., str. 178

¹⁵⁴ Tamtéž

¹⁵⁵ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 222

podle je dokonce omezena podle § 81 odst. 2, pokud mohou rozumně předpokládat, že byly splněny podmínky pro vyloučení odpovědnosti za škodu podle § 72 odst. 1 a 2. Další podmínkou čerpání koncernových výhod je pak zveřejnění informace o členství v koncernu na webových stránkách obchodní korporace. Jak je z uvedeného zřejmé, v rámci koncernového uspořádání může vliv v obchodní korporaci uplatňovat pouze společník, podrobení obchodní korporace pod režim jednotného řízení je v případě jiného než společnického vztahu vyloučeno. Vyloučena však není odpovědnost podle pravidel o ovlivnění. Vyjmutí koncernu z jejich působnosti je podmíněno splněním podmínek uvedených v § 72 a § 79 odst. 3. Pokud bude dále prokázána příčinná souvislost mezi zásahy řídicí osoby a úpadkem řízené korporace, ztrácí řídicí osoba koncernová privilegia a bude vyvozována její odpovědnost podle pravidel ovlivnění.¹⁵⁶

3.2.1.3. Ovlivnění prokuristou a faktickým vedoucím

Původní znění § 71 odst. 5. vylučovalo z působnosti pravidel ovlivnění mimo členy orgánů obchodní korporace také prokuristu, z čehož bylo, jak již bylo uvedeno dříve, judikatorně vyvozováno, že se pravidla ovlivnění nepoužijí ani na zástupce obchodní korporace. Pozice prokuristy po novelizaci zákona o obchodních korporacích zůstává podle autora této práce stejná i podle současné úpravy. Tento názor opírá především o Havlovu argumentaci, který chápe ustanovení § 71 odst. 5. jako širší, než je jeho doslovný výklad. Smysl vynětí členů volených orgánů obchodní korporace spatřuje v úpravě jejich odpovědnosti v rámci úpravy jejich fiduciárních povinností, především ve stanovení standardu péče řádného hospodáře či odborné péče. Podle Šteglové by měly být z působnosti pravidel ovlivnění vyňaty i všechny další osoby, které jsou povinny při své činnosti tyto standardy dodržovat, tedy i prokurista podle ustanovení § 454 občanského zákoníku.¹⁵⁷ Doležil připouští širší výklad negativní definice vlivné osoby, rovněž s poukazem na odpovědnost vyvozovanou podle standardů péče řádného hospodáře, případně odborné péče. Prokuristu však z negativní definice vyjímá.¹⁵⁸ Tento výklad vzhledem k povinnosti prokuristy dodržovat standard péče řádného hospodáře chápe autor jako kontradiktorní. Uzavírá však, že vynětí prokuristy nevnímá jako absolutní, neboť o něm jako o vlivné osobě bude možné uvažovat tam, kde vůči obchodní korporaci působí mimo rámec prokury.

¹⁵⁶ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁵⁷ ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 62 [Faktický vedoucí]. *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání*. op. cit., str. 211, marg. č. 2.

¹⁵⁸ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

Podstatně složitější situace nastává v případě faktického vedoucího, jehož úprava navazuje na úpravu zákoníku obchodního.¹⁵⁹ Úprava faktického vedoucího vychází rovněž z judikatury, Nejvyšší soud v roce 2016 dovedl, že „jedná-li jednatel poté, co byl odvolán ze své funkce jménem společnosti, jako by byl nadále jejím jednatelem, je nezbytné na jeho jednání klást stejné požadavky, jaké zákon stanoví pro jednání skutečného jednatele.“¹⁶⁰ Samotný výklad tohoto institutu je poměrně problematický, neboť jak důvodová zpráva, tak část teorie uvádí, že osobou, která se fakticky nachází v postavení orgánu obchodní korporace, jsou faktičtí a stínoví vedoucí, aniž by tyto pojmy dále definovala.¹⁶¹

Původ těchto pojmů lze nalézt v bristkém právu, konkrétně v *Companies act* z roku 2006.¹⁶² Ten definuje pojem stínového vedoucího (*shadow director*) jako „osobu, podle jejichž příkazů či instrukcí jsou členové řídicích orgánů společnosti zvyklí jednat.“¹⁶³ Úpravu vedoucího faktického (*de facto director*) britské právo neupravuje, jedná se o koncept judikatorní, v poslední době vyložený například rozsudkem bristkého Nejvyššího soudu ve věci *Revenue and Customs Comrs v. Holland*.¹⁶⁴ Podstatou britského konceptu *de facto director* je úprava postavení osoby, která systematicky a dlouhodobě vystupuje a jedná, jako by byla členem voleného orgánu obchodní korporace, přestože jím není. Na takovou osobu následně dopadají stejná pravidla, jako by členem orgánu obchodní korporace byla, včetně povinnosti péče řádného hospodáře.¹⁶⁵ Černá, ještě před účinností nové úpravy faktického vedoucího nicméně upozorňovala, že pro uvalení povinnosti péče řádného hospodáře na osobu *de facto* vedoucí je nezbytné, aby skutečně vystupovala v intenzitě srovnatelné s postavením člena statutárního orgánu.¹⁶⁶

Z pohledu vztahu mezi ustanovením § 62 o faktickém vedoucím a institutem ovlivnění podle § 71 bude, podle názoru autora, jednání faktického vedoucího vyňato z působnosti pravidel

¹⁵⁹ DĚDIČ, Jan, § 62, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4095/2016 ze dne 29.3.2017

¹⁶¹ Například ŠTENGLOVÁ, Ivana. § 62 [Faktický vedoucí]. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 211, marg. č. 2. nebo Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 Dz

¹⁶² GURIČOVÁ, Jana, *Zákonné ručení společníků a dalších osob za dluhy obchodní korporace*. Diplomová práce. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2014, str. 17 - 20

¹⁶³ Překlad autora, originální znění: „A person in accordance with whose directions or instructions the directors of the company are accustomed to act.“ Citace ze 7.10.2023, dostupné online: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/section/251>

¹⁶⁴ Shrnutí rozsudku dostupné online: https://en.wikipedia.org/wiki/Revenue_and_Customs_Comrs_v_Holland, citace k 7.10.2023

¹⁶⁵ DĚDIČ, Jan, § 62, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁶⁶ ČERNÁ, Stanislava. Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 6, s. 169-171

ovlivnění, neboť v souladu s výše uvedenou premisou bude faktický vedoucí při své činnosti podléhat standardu péče řádného hospodáře. Naopak na působení vedoucího stínového úprava ovlivnění dopadne, neboť se na něj podle názoru autora této práce nevztahuje ustanovení § 62, navzdory tomu, že jej pod působnost pravidla důvodová zpráva podřazuje.¹⁶⁷ Dědič zároveň dodává, že osoba stínového vedoucího bude zpravidla naplňovat postavení osoby ovládající, neboť podmínkou vzniku tohoto postavení bude schopnost ovlivňovat jednání obchodní korporace dlouhodobě.¹⁶⁸

3.2.1.4. Ovlivnění obchodní korporace zaměstnanci

Další skupinou osob, které mohou v obchodní korporaci uplatňovat nezanedbatelný přímý vliv jsou její zaměstnanci, především ti, kteří zastávají vedoucí pozice, jako je generální nebo finanční ředitel společnosti. Ačkoliv jejich posouzení jako osoby vlivné zákon *a priori* nevyklučuje, panuje v teorii relativně vzácná shoda v tom smyslu, že na jejich jednání ustanovení o ovlivnění obvykle nedopadne. Postavení zaměstnance je totiž závislé na členech statutárního orgánu, kteří sice mohou část své odpovědnosti na zaměstnance přenést, ponесou však odpovědnost za případnou újmu, která v důsledku přenesení odpovědnosti vznikne. V důsledku toho, jak konstatuje Lasák, vliv zaměstnance nikdy nenabude intenzity vlivu rozhodujícího.¹⁶⁹ Odpovědnost zaměstnance za výkon práce dále upravuje zákoník práce a jak upozorňují Čech a Šuk, „*pro další rovinnu odpovědnosti ve sféře práva společenstevního nezbývá prostor.*“¹⁷⁰ Stejně jako u dalších osob, které jsou z působnosti pravidel ovlivnění vyňaty, nejedná se podle názoru autora ani u zaměstnanců o vynětí absolutní. Ti se totiž v postavení osoby vlivné ocitnout mohou, avšak pouze v situacích, kdy svůj vliv uplatňují nikoliv na základě skutečností vyplývajících z pracovněprávního vztahu vůči obchodní korporaci, ale z jiných skutečností. Jako příklad takového vlivu Lasák uvádí situaci, kdy syn, generální ředitel, ovlivňuje na základě rodinných vazeb rozhodování jednatele společnosti, svého otce.¹⁷¹ Konečně také nelze vyloučit ani postavení zaměstnance jako faktického vedoucího. Ani zde ovšem nebudou aplikována pravidla ovlivnění, jak již bylo výše vysvětleno.

¹⁶⁷ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 Dz

¹⁶⁸ DĚDIČ, Jan, § 62, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁶⁹ LASÁK, Jan, *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. op. cit., str. 168

¹⁷⁰ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 196

¹⁷¹ LASÁK, Jan, *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. op. cit., str. 168

3.2.2. Nepřímé ovlivnění

„Vlivnou osobou, tudíž tím, kdo zákonem kvalifikovaným způsobem ovlivní chování obchodní korporace a způsobí jí tím újmu, nemusí být jen osoba, která obchodní korporaci ovládá a tvoří podnikatelské seskupení. Ovlivnit korporaci může i ten, kdo stojí mimo toto seskupení.“¹⁷² Zatímco převážná většina teorie se věnuje ovlivnění obchodní korporace vlivy entit, které jsou, byť i nepřímou, součástí obchodní korporace, v současné praxi a v budoucím vývoji může významný dopad pravidla spočívat v aplikaci na osoby, které korporaci ovlivní, aniž by byly její součástí. To ostatně potvrzuje i Havel, když uvádí, že „nikoho z možného vlivu nelze per se vyjmout, a nelze ani paušalizovat.“¹⁷³ Jak ostatně bylo již výše nastíněno, z působnosti pravidel ovlivnění nelze absolutně vyjmout ani ty, u kterých zákon výslovně uvádí, že na ně pravidla ovlivnění nedopadají, neboť mohou teoreticky svůj vliv uplatnit z jiné pozice. Tento vliv bude zpravidla nepřímé povahy, neboť aby ovlivnil chování obchodní korporace, bude nezbytné jej uplatnit prostřednictvím jiné osoby.

V kontextu nepřímého vlivu v obchodní korporaci je vhodné zmínit rozsudek Nejvyššího správního soudu ve sporu zastupitele Hlavního města Prahy (dále jen žalobce) s Pražskou plynárenskou Servis distribuce a.s. (dále jen žalovaný). Žalobce se v této věci domáhal po žalovaném poskytnutí aktuálního seznamu členů jeho dozorčí rady a představenstva společně s informacemi o jejich odměňování a způsobu výpočtu těchto odměn podle § 51 odst. 3. písm. c) zákona č. 131/2000 Sb. Žalobce tyto informace odmítl poskytnout s odkazem na to, že není institucí zřízenou Hlavním městem Prahou a ta ani není jeho akcionářem a na odvolání žalobce již dále nereagoval. Žalovaný je dceřinou společností společnosti Pražská plynárenská a.s. Žalobce se proto poskytnutí předmětných informací domáhal žalobou na ochranu proti nečinnosti. Městský soud v Praze rozsudkem č.j. 9 A 191/2015-43 žalobě vyhověl a žalovanému uložil, aby o odvolání rozhodl do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozsudku. V rozsudku pak soud také dovedl, že žalovaný je veřejnou institucí, a tudíž také povinným subjektem podle ustanovení zákona o svobodném přístupu k institucím. Tento závěr soud opírá především o konstatování, že veřejnou institucí jsou i ty osoby soukromého práva, které jsou veřejnými institucemi ovládány.

Žalobce se rozsudku bránil kasační stížností k Nejvyššímu správnímu soudu, který jí zamítl a potvrdil rozhodnutí soudu městského. V odůvodnění se mimo jiné odvolává na dřívější rozsudek č. j. 2 As 155/2015-84 Nejvyššího správního soudu, ve kterém dovedl, že „veřejnou institucí

¹⁷² ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 252

¹⁷³ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 242, marg. č. 19

jsou tedy i ty soukromoprávní osoby, které jsou ovládané ve smyslu obchodního zákoníku státem nebo územně samosprávným celkem, příp. jinou veřejnou institucí, nebo u nichž stát, územní samosprávný celek, nebo jiná veřejná instituce fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo činnost této právnické osoby. ¹⁷⁴ V dané věci rozsudkem 7 As 349/2016-23 Nejvyšší správní soud dovedl, že v daném případě není překážkou ani fakt, že žalobce není přímo ovládán veřejnou institucí, ale je společností dceřinou, která je přímo veřejnoprávní institucí ovládána. Právě podle ustanovení § 71 odst. 4. je totiž možné vykonávat rozhodující vliv také prostřednictvím jiných osob.

3.2.2.1. Věřitel jako vlivná osoba

Ač věřitelé představují jeden ze dvou základních okruhů osob, jejichž práva mají pravidla ovlivnění chránit, mohou se v praxi dostat také do postavení opačného, totiž vlivné osoby. Samo o sobě je nepochybné, že věřitel může v obchodní korporaci disponovat zásadní schopností ovlivnit její chování. Například finanční instituce poskytující korporaci prostřednictvím úvěru prostředky, které potřebuje pro svou činnost, bude disponovat jistě rozsáhlým vlivem na její rozhodování. Samotné uplatňování vlivu vyplývajícího z věřitelské pozice nicméně samo o sobě nezakládá odpovědnost vyplývající z ovlivnění.¹⁷⁵ Podle Čecha a Šuka nezaloží odpovědnost plynoucí z ovlivnění standardní výkon smluvních či zákonných práv. Jako příklad takových práv uvádějí odstoupení od smlouvy, které může mít pro obchodní korporaci fatální důsledky, pokud však takové právo smluvní strany sjednají, případně vyplývá ze zákona, nelze jeho výkon interpretovat jako ovlivnění.¹⁷⁶

Jestliže obchodní korporace uzavře dobrovolně smlouvu ve znění, které může zásadním způsobem negativně ovlivnit její další existenci, nelze z tohoto rozhodnutí vinit smluvní stranu, se kterou kontrahuje, neboť na její straně existuje legitimní zájem zajistit svá práva vyplývající z obligačního vztahu.¹⁷⁷ Odpovědnost musí obchodní korporace hledat u svých orgánů, které takovou smlouvu uzavřely. Postavení věřitele jako vlivné osoby nicméně přichází v úvahu ve chvíli, kdy věřitel zneužije moci, kterou mu takové smluvní ujednání nad obchodní korporací dává a například pod pohrůžkou předčasného vypovězení smlouvy korporaci donutí k jednání, které jí způsobí škodu.¹⁷⁸ Bohumil Havel rozlišuje práva věřitele směřující k ochraně majetku

¹⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22.02.2017 sp. zn. 7 As 349/2016 - 23

¹⁷⁵ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 242, marg. č. 19

¹⁷⁶ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 196

¹⁷⁷ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁷⁸ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 196

dlužníka a na práva, kterými věřitel přímo zasahuje do vnitřního fungování korporace. Výkon zajišťovacích práv, která omezují dlužnickou korporaci v dispozici s vlastním majetkem nepovažuje za její ovlivnění, ale za legitimní nástroj ochrany pohledávky. Naopak práva, která umožňují věřiteli zasahovat do vnitřního dění v obchodní korporaci ve smyslu možnosti schvalovat členy statutárních orgánů či jejich nominace, považuje za vliv, který při následném vzniku škody obchodní korporace lze posuzovat podle pravidel ovlivnění.¹⁷⁹ Doležil se s Havlovým pohledem nezotožňuje, závazek korporace nechat věřitele schválit členy statutárního orgánu věřitelem považuje v určitých situacích za legitimní nástroj zajištění dluhu a pomyslnou hranici, kdy vliv věřitele překročí režim ovlivnění vidí až dále. Naplnění skutkové podstaty ovlivnění připouští v situaci, kdy „*by se svým charakterem blížilo ovládací smlouvě podle obchodního zákoníku a mělo rozhodující významný vliv na chování obchodní korporace s následkem újmy.*“¹⁸⁰ Připomeňme, že ovládací smlouva podle Obchodního zákoníku umožňovala řídicí osobě udílet statutárnímu orgánu pokyny, a to i takové, které mohou být pro řízenou osobu nevýhodné, jestliže jsou v zájmu řídicí osoby.

Autor práce v této otázce souhlasí s Doležilovým pohledem, neboť samotné právo ovlivňovat výběr členů obchodní korporace může být legitimním dohledem věřitele nad žádoucím fungováním obchodní korporace vedoucím k její prosperitě. Jestliže věřitel toto právo nabyt na základě svobodného projevu vůle obchodní korporace uzavřít smlouvu, nelze důsledek výkonu práva považovat bez dalšího za ovlivnění. A to i ve chvíli, kdy výkon práva povede například ke zvolení nevhodného kandidáta do statutárního orgánu korporace, který jí následně svým neuváženým jednáním způsobí škodu. Prostor pro aplikaci pravidla ovlivnění autor spatřuje v méně formálních způsobech uplatnění vlivu, například tam, kde věřitel přiměje korporaci k pro ni škodlivému jednání pod pohrůzkou výkonu svých věřitelských práv.

Postavením věřitele jako osoby vlivné se zabývala rovněž judikatura, konkrétně ve věci úpadku Oděvního podniku, a.s. Krajský soud v Brně svým rozsudkem č. j. KSBR 39 INS 398-2010-B-156¹⁸¹ dovodil na základě úvěrové smlouvy uzavřené mezi Oděvním podnikem a Českou spořitelnou a.s., že na základě práv, které věřiteli poskytovala úvěrová smlouva spolu věřitel s dlužníkem tvoří koncern, neboť práva věřitele jsou tak široká a natolik zasahující do samostatnosti dlužníka jakožto obchodní korporace, že naplňují podstatu koncernového řízení. Tento rozsudek ve své době vzbudil značné pozdvižení a byl pro nepochopení koncernového

¹⁷⁹ Havel, Bohumil: Věřitel coby vlivná osoba (aneb vliv není totéž co být pod vlivem). XXIV. Karlovarské právnícké dny, Praha: Leges, 2016

¹⁸⁰ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁸¹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 26.10.2010 č.j. KSBR 39 INS 398-2010-B-156

práva značně kritizován odbornou obcí.¹⁸² Věc se následně dostala až k Ústavnímu soudu, který rozsudek soudu krajského zrušil, ovšem pro procesní nedostatky. Věcí samou se bohužel vůbec nezabýval.¹⁸³ Založení koncernového vztahu na základě ustanovení úvěrové smlouvy je samozřejmě záležitostí spíše anekdotickou. Je však nepochybné, že věřitele obchodní korporace nelze *per se* vyjmout z potenciálního dopadu pravidel ovlivnění, neboť se v tomto postavení může při splnění výše naznačených podmínek ocitnout.

3.2.2.2. Ovlivnění na základě smluvních vztahů

Podobnou vlivovou pozicí, jako věřitelé, mohou vůči obchodní korporaci disponovat také její smluvní partneři v rámci odběratelsko-dodavatelských vztahů. Přestože jsou tyto vztahy typicky především předmětem práva soutěžního, je nesporné, že v rámci nich dochází k vytváření vlivových pozic, které jsou zneužitelné a v důsledku toho lze i v této oblasti uvažovat o aplikaci pravidel ovlivnění. Podobně jako u vztahu věřitel – dlužník však bude zásadní rozlišení hranice mezi výkonem legitimních práv vyplývajících z uzavřené smlouvy a mezi zneužitím vlivu, který vzniká například z důvodu závislosti obchodní korporace na dodávkách či odběrech. Doležil tuto hranici chápe v podobě ustanovení smlouvy. Jestliže smluvní strana vykonává práva, která jí plynou ze svobodně uzavřeného smluvního vztahu, nelze o takové praxi uvažovat jako o škodlivém ovlivnění, bez ohledu na následky, které tento výkon práv může pro opačnou stranu smlouvy obnášet.¹⁸⁴ V praxi takové jednání může představovat například vypovězení smlouvy o dodávkách suroviny pro dlouhodobé prodlení s platbami v souladu se smlouvou. Takový případ ovlivněním nebude, byť by měl pro druhou smluvní stranu sebefatálnější důsledky.¹⁸⁵ Jak upozorňuje Čech, jestliže by však tento dodavatel zneužil závislého postavení obchodní korporace a pod pohrůzkou výkonu výše uvedeného práva by korporaci přiměl k pro ni nevýhodnému jednání, bude možnost aplikace odpovědnosti z titulu ovlivnění nepochybná.¹⁸⁶ Ovlivnění na základě smluvních vztahů tak bude podle mínění autora posuzováno prakticky totožně, jako v případě vztahu dlužník – věřitel.

Specifickým typem smluvních vztahů, v rámci kterých může dojít ke vzniku silné vlivové pozice ohrožující nezávislost rozhodovacích procesů obchodní korporace je smlouva o tiché

¹⁸² HAVEL, Bohumil. *Věřitel coby vlivná osoba (aneb vliv není totéž co být pod vlivem)*. In Karlovarské právnícké dny. Praha: Linde, 2016 (XXIV.), str. 522

¹⁸³ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III ÚS 3251/10 ze dne 31.5.2011

¹⁸⁴ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

¹⁸⁵ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 196

¹⁸⁶ Tamtéž

společnosti. Je zřejmé, že tichý společník bude vůči obchodní korporaci disponovat rozsáhlou vlivovou sférou v rámci níž může i negativním způsobem ovlivnit rozhodovací procesy nezávislé korporace. Vztahy v rámci tichého společenství mohou dokonce přerůst až do stavu ovládnutí, pokud tichý společník zneužívá institutu k zakrytí totožnosti skutečné identity podnikatele pomocí nastrčeného figuranta v pozici společníka korporace.¹⁸⁷ Samotná konstrukce smlouvy o tichém společenství konstruuje ručení za dluhy podnikatele ve dvou konkrétních případech. Totiž ručení v plném rozsahu v případě, kdy je jméno tichého společníka uvedeno v názvu obchodní firmy a v rozsahu omezeném na dluhy vzniklé z konkrétní smlouvy, přihlásil-li se při uzavírání smlouvy ke společnému podnikání s kontrahentem¹⁸⁸. Pravidla ovlivnění tak v tiché společnosti najdou uplatnění v situacích dílčího překročení práv vyplývajících z pozice tichého společníka, nutno však podotknout, že jejich prokázání bude s ohledem na povahu této společnosti velmi složité.

3.2.2.3. Nahodilé ovlivnění

Společným jmenovatelem všech výše uvažovaných potenciálních vlivných osob je jejich právní vztah vůči obchodní korporaci, který zakládá jejich vlivovou pozici. Konstrukce institutu ovlivnění ovšem předpokládá, že postavení vlivné osoby může nabýt kdokoliv, podmínku existence právního vztahu vůči obchodní korporaci nezakládá. Jak upozorňuje Lasák, původ vlivu může být i zcela nahodilý, nevyžaduje žádný dlouhodobý charakter propojení.¹⁸⁹ Již výše bylo také poukázáno, že zákon ani nestanoví nějakou minimální intenzitu vlivu, postačí vliv zanedbatelný, který však musí být v rozhodující příčinné souvislosti se vznikem újmy. Rovněž není podstatný způsob, jakým je vliv uplatněn. Černá v tomto kontextu upozorňuje, že vliv může mít například povahu pouhého neformálního sdělení¹⁹⁰, Lasák zase uvažuje o jediném telefonátu, který ovšem má dostatečně významný a rozhodný dopad na jednání obchodní korporace.¹⁹¹ Právní teorie v kontextu nahodilých ovlivnění uvažuje primárně v kontextu situací, kdy je obchodní korporace ovlivněna na základě zneužití osobních vazeb členů jejich orgánů.

Poněkud anekdoticky mohou působit případy popsané ve sbírkách případů z obchodního práva, jejichž premisou je například ovlivnění korporace milenkou jednatele, která zneužije jejich vztahu, aby jej přiměla k uzavření pro společnost nevýhodné smlouvy, případně

¹⁸⁷ KOŽIAK, Jaromír, *Smlouva o tichém společenství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, str. 19

¹⁸⁸ Ustanovení § 2474 a násl. občanského zákoníku v platném znění

¹⁸⁹ LASÁK, Jan, *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. op. cit., str. 168

¹⁹⁰ ČERNÁ, Stanislava, *Právo obchodních korporací*. op. cit., str. 254

¹⁹¹ LASÁK, Jan, *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. op. cit., str. 167

sourozence jednatele, který svého bratra přiměje neusilovat o zakázku s cílem získat ji pro sebe.¹⁹² Právě takové situace ovšem velmi dobře ilustrují smysl pravidla ovlivnění, neboť v nich může být obchodní korporace bezbranná, v úvodní části popsané vnitřní mechanismy ochrany integrity její subjektivity nemusí být schopny takovému poškozujícímu jednání zabránit, neboť pravým původcem škody může být i osoba, se kterou není obchodní korporace v žádném právním vztahu. Pravidlo ovlivnění tuto mezeru zaceluje a vytváří odpovědnostní vztah na základě kterého může obchodní korporace požadovat náhradu způsobené újmy. Pravidla ovlivnění je v tomto kontextu potřeba chápat jako posílení pozice obchodní korporace, která díky nim může náhradu škody požadovat nejen po svém selhávajícím statutárním orgánu, ale rovněž i po samotném původci škodlivého vlivu. Oba pak budou obchodní korporaci zavázáni plnit společně a nerozdílně v souladu s ustanovením § 1872 občanského zákoníku.

V kontextu nahodilého ovlivnění považuje autor práce za důležité zmínit také oblast tzv. start-upových společností, která jsou podle jeho názoru právě nahodilému ovlivnění významně náchylné. Analýza České spořitelny a.s. z roku 2019 odhaduje, že na českém trhu působilo v té době okolo 2.100 startupů,¹⁹³ jejich přesný počet nelze s ohledem na absenci jednotné definice, co start-upem je a co není a s ohledem na to, že tyto entity využívají všech přípustných forem obchodních korporací, přesně stanovit. Pro další uvažování o nich je nicméně zásadní alespoň základní definice. Uvedený materiál za startup považuje entitu splňující následující podmínky: (a) jedná se o nově vznikající podnikatelskou ideu, (b) tato idea má potenciál být zpeněžena, (c) idea musí být inovativní a doplňuje také podmínku (d) spočívající ve škálovatelnosti řešení a schopnosti rychlého ekonomického růstu takové entity. Právě rychlý růst těchto projektů má často za následek nestabilní právní a personální základy, na kterých jsou vystavěny. To je činí velmi zranitelné vůči působení vnějších vlivů. Start-upové projekty vznikají s cílem využít momentální příležitosti na trhu vývojem nové technologie, produktu či služby. Jejich smyslem je v co nejkratším časovém horizontu doručit na trh řešení, které je inovativní a které má potenciál rychle expandovat na nové trhy. Samotná filozofie těchto projektů počítá s poměrně vysokou mírou neúspěchu. Statistiky hovoří o přibližně 60 % objemu investic do nově vznikajících projektů, které se investorům nikdy nevrátí.¹⁹⁴ Účastníci startupových projektů nicméně s vysokou pravděpodobností jeho selhání počítají jako s pravděpodobnou eventualitou. Tyto

¹⁹² ČERNÁ, Stanislava, a kol. *Sbírka příkladů z obchodního práva*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, str. 226

¹⁹³ HRTÚSOVÁ, Tereza, NOVÁK, Jan, *Start-upy v ČR: State of play*. Praha: Česká spořitelna a.s., 2019, dostupné online: https://www.csas.cz/content/dam/cz/csas/www_csas_cz/Dokumenty-korporat/Dokumenty/Analytici/analiza_start_upy_v_CR_2019_07.pdf

¹⁹⁴ RUBEŠ, Přemysl, *Jak zbohatnout na start-upu? Statistiky mluví jasně*. Finmag, 2023, dostupné online: <https://finmag.penize.cz/penize/443224-jak-zbohatnout-na-startupu-statistiky-mluvi-jasne>

projekty jsou proto zaměřeny především na co nejrychlejší vývoj produktu, zajištění financování a rychlou škálovatelnost jeho výroby, vytváření stabilního zázemí obchodní korporace zůstává stranou.

Rychlý rozvoj projektu není možný bez zajištění jeho financování a zároveň bez zajištění kvalifikované pracovní síly. V obou těchto oblastech se projevuje zranitelnost startupových projektů vůči působení vnějších vlivů. Financování v nejrannějších fázích projektu obvykle zajišťují jeho zakladatelé, společníci obchodní korporace. Důraz na rychlý růst ovšem velmi záhy dává vzniknout potřebě hledání nových zdrojů, přičemž standardní bankovní úvěry bývají těmto projektům často zapovězeny s ohledem na jejich vysokou rizikovost. Financování startupů proto zajišťuje tzv. venture kapitál,¹⁹⁵ totiž finanční prostředky investorů, kteří cíleně investují do rychle rostoucích inovativních projektů s vědomím rizik i příležitostí, které taková investice přináší. Z pohledu rizika ovlivnění obchodní korporace je fáze hledání investora vysoce rizikovou. Investoři venture kapitálových fondů investují zpravidla do velkého množství projektů, které si často vzájemně konkurují. Obchodní korporace hledající tento zdroj financování tak může snadno podlehnout vlivu potenciálního investora, který využije záminky potenciální investice do projektu k posílení jiného projektu, do kterého investoval dříve.

Kvalifikovaná pracovní síla je dalším častým momentem zranitelnosti startupových projektů. Nedostatečná orientace na vytváření pevných základů těchto společností se projevuje také v jejich personálním substrátu. Značnou část pracovní síly, kterou tyto projekty využívají, tvoří tzv. freelanceři, tj. samostatní podnikatelé, kteří se na projektu podílejí jako dodavatelé. Tento trend je patrný především v technických profesích, například mnozí programátoři pracují hned na několika projektech zároveň. Aktuální statistiky ze Spojených států amerických hovoří o tom, že dokonce roku 2023 budou v rámci startupových projektů tvořit více než 43% pracovní síly právě freelanceři.¹⁹⁶ Těch je ovšem v potřebných profesích dlouhodobý nedostatek, což posiluje jejich vliv na startupovou korporaci, které dodávají své služby. Klíčový programátor tak relativně často může mít větší vliv na chování a rozhodování startupového projektu než její statutární orgán.

¹⁹⁵ Definice *Venture kapitálu*, Informační portál agentury Czechinvest, dostupné online: <https://www.czechinvest.org/cz/Sluzby-pro-male-a-stredni-podnikatele/Chcete-dotace/OPPI/Vyuziti-novych-financnich-nastroju/Venture-kapital>

¹⁹⁶ KORAN, Harsha, *38 of The Catchiest Startup Statistics for 2023*, portál Techjury, 2023, dostupné online: <https://techjury.net/blog/startup-statistics/>

3.3. Právní důsledky ovlivnění

Povaha institutu ovlivnění je reparační, jeho smyslem je zajistit navrácení věci ve stav předcházející působení nežádoucího vlivu.¹⁹⁷ To se projevuje ve povinnosti vlivné osoby nahradit obchodní korporaci škodu, kterou jí prosazením svého vlivu způsobila. Této povinnosti se vlivná osoba může zprostit, pokud prokáže, že při svém ovlivnění jednala v dobré víře v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby.¹⁹⁸ Vzhledem k tomu, že škodlivému vlivu budou z podstaty konstrukce jednání právnických osob zpravidla čelit členové volených orgánů obchodní korporace, stanoví pravidla ovlivnění také dodatečné povinnosti těchto osob.

3.3.1. Povinnost k náhradě újmy ovlivněné osobě

Povinnost k náhradě újmy způsobené protiprávním jednáním vyplývá již z obecných ustanovení Občanského zákoníku. Jedna z jeho základních zásad, vyjádřená v článku 3. odst. 1., stanoví povinnost označovanou jako *neminem leadere*, nikomu bezdůvodně neškodit. Ustanovení § 2900 dále stanoví prevenční povinnost, každý je povinnen si počínat tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na (...) vlastnictví jiného. Konečně ustanovení § 2910 stanoví povinnost k náhradě újmy vzniklé porušením zákonné povinnosti a §2911 presumuje, že škoda způsobená porušením zákonné povinnosti byla zaviněna z nedbalosti. V právní teorii napanuje shoda, zda je povinnost k náhradě újmy způsobené ovlivněním objektivního či subjektivního charakteru. Podle Havla právní úprava ovlivnění neformuluje zákaz výkonu vlivu v obchodní korporaci *a priori*. Je to tak podle něj logické, jak již bylo uvedeno, obchodní korporace při své existenci čelí nepřehlednému množství vlivů včetně těch, které pro ni mohou mít pozitivní důsledky. Ustanovení § 71 odst. 1. proto „*ex ante formuluje zákonný příkaz chovat se způsobem, který povinnost k náhradě újmy nezaloží*“¹⁹⁹, povinnost k náhradě újmy je tak podle jeho výkladu subjektivní povahy.²⁰⁰ Čech a Šuk naopak považují odpovědnost za důsledek ovlivnění za objektivní s odkazem na komentář k Občanskému zákoníku autorského kolektivu C. H. Beck,²⁰¹ který vykládá případy, kdy zákon stanovuje objektivní odpovědnost podle různých kritérií, například stanovením liberačních důvodů, nebo úplným vyloučením liberace.²⁰² Autor chápe odpovědnost vlivné osoby jako spíše subjektivní povahy. Nad rámec výše uvedených Havlových

¹⁹⁷ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 242, marg. č. 21

¹⁹⁸ Ustanovení § 71 odst. 1 *in fine* zákona o obchodních korporacích

¹⁹⁹ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 243, marg. č. 23

²⁰⁰ Tamtéž

²⁰¹ BEZOUŠKA, Petr, In HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník. IV. Závazkové právo. Zvláštní část. Komentář*, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1501

²⁰² ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 198

argumentů upozorňuje ještě na liberační důvod uvedený v prvním odstavci ustanovení § 71 odst. 1, totiž, „*ledaže prokáže, že jednala v dobré víře a v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby*“. Tato formulace, podle názoru autora naznačuje, že je zde odpovědnost podmíněna vědomým jednáním vlivné osoby.

Ustanovení § 3 odst. 2. Zákona o obchodních korporacích stanoví, že jestliže zákon ukládá povinnost k náhradě újmy, postihuje škůdce i povinnost nahradit újmu nemajetkovou. V kontextu institutu ovlivnění lze uvažovat o pestré škále škod, které v jeho důsledku mohou vzniknout. Nejčastější újmou v důsledku ovlivnění bude újma materiální. Ať už se jedná o náhradu ušlého zisku či snížení příjmů, náhrada nákladů na sanaci škod vzniklých v důsledku ovlivnění nebo podobně, nelze ovšem v žádném případě vyloučit ani vznik újmy nemajetkové, například v podobě poškození dobrého jména. Jak upozorňují Čech a Šuk, zatímco v případě náhrady škody na majetku obchodní korporace reparována skutečná vzniklá újma, v případě náhrady nemajetkové újmy bude poskytováno přiměřené zadostiučinění, které podle rozsudku nejvyššího soudu z 27. července 2012²⁰³ může plnit také represivní funkci²⁰⁴. Prokázání výše škody bude odpovědností obchodní korporace, respektive jejích volených orgánů. § 2951 odst. 1. Občanského zákoníku stanoví, že vzniklá škoda je nahrazována uvedením do předešlého stavu, náhradu v penězích připouští, jestliže uvedení do předchozího stavu není možné, nebo pokud o to požádá poškozený. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 71 odst. 1. hovoří o úhradě újmy, dovozuje Doležil, že je v případě náhrady újmy vzniklé ovlivněním upřednostňována náhrada v penězích. Připouští však, že si strany mohou sjednat způsob náhrady škody odlišně.²⁰⁵

Ustanovení § 71 odst. 2. stanoví časovou lhůtu, ve které je vlivná osoba povinna vyrovnat osobě ovlivněné újmu způsobenou ovlivněním. Tato lhůta je stanovena do konce účetního období, ve kterém újma vznikla, případně v jiné dohodnuté lhůtě. Smyslem tohoto pravidla je opět minimalizovat dopady ovlivnění na zájmy společníků či věřitelů obchodní korporace. Jestliže dojde k vyrovnání újmy v rámci stejného účetního období jako je to, ve kterém újma vznikla, nedojde k poškození jejich zájmů, případně pouze marginálním způsobem. Předmětné ustanovení rovněž stanoví možnost sjednat mezi škůdcem a obchodní korporací lhůtu odlišnou. Tento postup nabude významu především v případě způsobení škody většího rozsahu, kterou škůdce není objektivně schopen nahradit v krátkém časovém horizontu. Dohodu bude se škůdcem sjednávat statutární orgán obchodní korporace, který je stejně jako v každém svém

²⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3704/2011 ze dne 27.7.2012

²⁰⁴ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 198

²⁰⁵ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

jednání jménem obchodní korporace povinnen postupovat s péčí řádného hospodáře. Statutární orgán však může být při vymáhání náhrady újmy ve střetu zájmů, kdy na jedné straně bude stát jeho povinnost postupovat vůči obchodní korporaci s péčí řádného hospodáře a vymáhat vzniklou škodu, na druhé straně bude jeho subjektivní zájem skrýt samotnou skutečnost, že byl při svém postupu ovlivněn. Ostatně případy, kdy statutární orgány nevymáhají náhradu újmy a jsou pasivní, jsou poměrně časté, jak upozorňuje Čech.²⁰⁶ Předmětem dohody pak může být, jak upozorňuje Havel, pouze stanovení od ustanovení zákona odlišné doby náhrady, nelze jejím prostřednictvím modifikovat náhradu újmy jako takovou.²⁰⁷

Právě pro případy nečinnosti statutárního orgánu, ať už z jakéhokoliv důvodu, přinesl zákon o obchodních korporacích nástroj, pomocí kterého mohou právě menšinoví vlastníci dosáhnout ochrany zájmů. Ve společnosti s ručením omezeným je tímto nástrojem společnická žaloba, kterou upravuje § 157 a násl. Zákona o obchodních korporacích. Společnická žaloba umožňuje kterémukoliv společníkovi dovolávat se plnění za společnost v případě, kdy vlivná osoba neplní svou povinnost nahradit společnosti újmu vzniklou v důsledku ovlivnění. V případě společnosti akciové představuje obdobnou možnost ustanovení § 372 odst. 1., na rozdíl od společnosti s ručením omezeným je nicméně toto právo omezeno pouze na akcionáře kvalifikované. Jak v případě úpravy společnické, tak akcionářské žaloby, je možné se jejich prostřednictvím domáhat náhrady škody i na vlivné osobě, která již svůj vliv pozbyla, pakliže v době vzniku škody byla v postavení osoby vlivné. Tento nástroj však, podobně jako ovlivnění samotné, „*ve skutečnosti narušuje právní osobnost právnické osoby, protože za právnickou osobou jedná někdo, kdo – při pravidelném běhu věcí – nemá být jejím zástupcem a kdo její správu delegoval.*“²⁰⁸

Doposud nejasná je otázka, zdali se může korporace vzdát nároku na náhradu újmy, případně zda může sjednat dohodu o její výši. Teorie se nicméně přiklání k závěru, že ani jedna z těchto možností není poprávu. Zatímco Doležil argumentuje v neprospěch možnosti vzdát se nároku na náhradu újmy ustanovením § 2989 Občanského zákoníku, které vylučuje taková ujednání, kterými se poškozený vzdává nároku na náhradu škody způsobené úmyslně či z hrubé nedbalosti,²⁰⁹ Havel svůj obdobný závěr opírá o argument absence ustanovení o možnosti vypořádání újmy v úpravě ovlivnění obdobně, jako je tomu například u vypořádání újmy

²⁰⁶ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 198

²⁰⁷ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 244, marg. č. 31.

²⁰⁸ HAVEL, Bohumil. § 157 [Vymezení obsahu společnické žaloby], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 379, marg. č. 1.

²⁰⁹ DOLEŽIL, Tomáš, § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

způsobené porušením péče řádného hospodáře podle § 53 odst. 3. a zároveň poukazem na dílčí smysl celého pravidla, tedy motivaci k využití formalizovanější formy uskupení v podobě koncernu.²¹⁰ Vzhledem k tomu, že o pravidlu ovlivnění autor uvažuje jako o nástroji ochrany subjektivity obchodní korporace, ztotožňuje se především s výkladem Doležilovým. V případě náhrady škody v jiné výši, než je výše ovlivněním způsobené škody, by totiž nedošlo k eliminaci důsledků škodlivého ovlivnění. To autor práce chápe jako jeden ze základních účelů pravidla.

Z pohledu procesního bude, jak již bylo výše uvedeno, ležet důkazní břemeno na vlivné osobě, aby prokázala, že její jednání nebylo protiprávní. Žalobce pak bude prokazovat vznik újmy a její výši a kauzální vztah mezi tvrzeným vlivem vlivné osoby a škodlivým důsledkem pro obchodní korporaci. To představuje značnou limitaci pro využití společné či akcionářské dohody. Jak upozorňuje Pelikán, menšinový společník či kvalifikovaný akcionář bude muset prokazovat vznik škody, škodní událost a příčinnou souvislost mezi nimi bez detailních informací o vnitřních poměrech v obchodní korporaci.²¹¹

3.3.2. Náhrada újmy způsobené společníkům ovlivněné osoby

Ustanovení §71 odst. 2. stanoví povinnost vlivné osoby nahradit také újmu, která v souvislosti s ovlivněním vznikla společníkům ovlivněné osoby, nesplní-li svou primární povinnost k vyrovnání újmy v rámci účetního období, ve kterém vznikla, případně v jiné, vzájemně domluvené lhůtě. Zákon tak stanoví povinnost k náhradě tzv. reflexní újmy, tedy újmy, která společníkům obchodní korporace vznikla v důsledku nesplnění primární povinnosti škůdce. Smyslem tohoto ustanovení je motivovat škůdce ke splnění své zákonné povinnosti a jedná se o *lex specialis* k obecné úpravě náhrady reflexní újmy tak, jak jí upravuje ustanovení § 213 Občanského zákoníku. Ovšem právě ve vztahu k obecnému ustanovení občanského zákoníku považuje Čech ustanovení o náhradě reflexní škody za problematické, neboť jí chápe jako v rozporu s obecným principem, kdy má být škoda vždy likvidována v jejím původu, totiž ve jmění společnosti.²¹² V obdobném duchu k problematice přistoupila také judikatura, nutno dodat, že tomu tak bylo ještě před rekodifikací soukromého práva v roce 2014. Usnesení Nejvyššího soudu z 24.6.2009²¹³ jednoznačně konstatuje, že „*je-li škoda na majetku společnosti nahrazena, je odstraněna i újma, způsobená společníkům v důsledku snížení hodnoty jejich podílů.*“²¹⁴ Tento

²¹⁰ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání.* op. cit., str. 243, marg. č. 27.

²¹¹ PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita.* op. cit., str. 123

²¹² ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní).* op.cit., str. 200

²¹³ Usnesení Nejvyššího soudu z 24.6.2009 sp. zn. 29 Cdo 3180/2008

²¹⁴ Tamtéž

přístup, jak upozorňuje Čech, následně rovněž převzala zákonná úprava právě prostřednictvím § 213 občanského zákoníku. Uzavírá proto, že podle jeho názoru bude o aplikaci pravidla podle § 71 odst. 2. možné uvažovat pouze ve výjimečných situacích, kdy škoda ve jmění společnosti nebude škodou odvozenou od primární škody na jmění společnosti, ale bude samostatným důsledkem škodlivého jednání vlivné osoby. Ustanovení § 213 občanského zákoníku však dopadá na škodu způsobenou členy obchodní korporace, respektive členy jejích orgánů, nikoliv na škodu způsobenou osobou třetí, stojící mimo obchodní korporaci. Podle Hrabánkova výkladu ustanovení § 213 občanského zákoníku, není náhrada reflexní škody zcela vyloučena, podmínkou jejího vymáhání je nicméně nečinnost obchodní korporace ve vymáhání újmy primární.²¹⁵

Odlišný výklad ustanovení podává Doležil, který uvádí, že ustanovení občanského zákoníku se zde nepoužije, neboť se jedná o speciální úpravu odvozenou od úpravy náhrady škody vzniklé porušením zákona podle § 2910 občanského zákoníku, přičemž použití ustanovení o reflexní újmě přímo vylučuje, neboť by v důsledku jeho využití mohla být škoda hrazena dvakrát.²¹⁶ Konečně Havlův výklad lze chápat jako pomyslnou střední cestu, neboť připouští využití obou postupů, totiž jak podle ustanovení § 71 odst. 2. zákona o obchodních korporacích, tak podle ustanovení § 213 občanského zákoníku, ovšem nikoliv zároveň. Další neslučitelnost vidí ve pojistosti s pravidlem uvedeným v § 89 zákona o obchodních korporacích, které stanoví povinnost odkupu podílu společníka ovládané společnosti, neboť hodnota jeho podílu bude stanovena podle hodnoty před počátkem ovlivnění.²¹⁷ Autor v otázce náhrady reflexní újmy opět upozorňuje na základní účel pravidla definovaný v úvodu této práce. Jestliže chápe jako hlavní účel pravidla ovlivnění ochranu subjektivity obchodní korporace, pak by měla být škoda vzniklá v jeho důsledku vždy primárně likvidována v jejím jmění. Pro tento výklad považuje za nejpriléhavější výše uvedenou Čechovu argumentaci.

Rozdílné názory rovněž panují ohledně výkladu spojení druhé části ustanovení § 71 odst. 2., konkrétně v uvedení výrazu „v souvislosti“ v kontextu určení výše újmy, která společníkům nesplněním primární povinnosti škůdce vznikla. Zatímco Doležil ustanovení vykládá tak, že se jedná o náhradu jak škody, která vznikla v přímém důsledku neuhrazení újmy, tak o škodu, která vznikla v důsledku prodlení s její úhradou,²¹⁸ Havel zastává názor opačný. Význam spojení „v souvislosti“ chápe tak, že je zde újma společníka limitována pouze na újmu vzniklou v přímém

²¹⁵ HRABÁNEK, Dušan. § 213 [Reflexní škoda], *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. op.cit., marg. č. 5.

²¹⁶ DOLEŽIL, Tomáš. § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

²¹⁷ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání*. op. cit., str. 244, marg. č. 35.

důsledku nesplnění primární povinnosti, tedy například pouze snížení podílu na zisku v důsledku včasného neuhrazení škody. Konkrétně Havel uvádí: „*Máme za to, že se slova „v souvislosti“ váží na fakt ovlivnění, nikoliv na fakt prodlení, tedy společník bude svou újmu odvozovat od „hlavní“ újmy korporace.*“²¹⁹ Autor v této otázce přichází s interpretací vlastní v souladu se svým chápáním náhrady reflexní újmy jako takové. Je přesvědčen, že by vždy měla být upřednostněna náhrada újmy ve jmění společnosti a spojení „v souvislosti“ podle jeho mínění zakládá nárok na náhradu újmy vzniklé pouze v důsledku prodlení.

3.3.3. Ručení vlivné osoby

Smysl ochrany subjektivity obchodní korporace, jak bylo vyloženo v první kapitole této práce, spočívá především v ochraně práv jednak členů obchodní korporace, jednak třetích osob, které s ní vstupují do právních vztahů. Pravidlo ovlivnění proto přímo chrání i zájmy věřitelů obchodní korporace. Činí tak ustanoveními § 71 odst. 3. a § 72 odst. 3., které připouští vznik ručení vlivné osoby třetím osobám podle ustanovení § 2018 a násl. Občanského zákoníku. Teorie tato ustanovení chápe jako dílčí uplatnění doktríny *piercing of the corporate veil* v českém právu. Princip tohoto pravidla umožňuje odhlédnout od majetkové samostatnosti obchodní korporace v těch případech, kdy zásahy vlivné osoby dosáhnou takové intenzity, že v jejich důsledku dojde k oslabení pozice věřitelů obchodní korporace. Právě fakt, že aplikací této doktríny dochází k prolomení principu majetkové samostatnosti a omezeného ručení společníků obchodní korporace, je při výkladu pravidla postupovat velmi obezřetně. Jak upozorňuje Doležil, „*mělo by se po vzoru jiných právních úprav použít až tehdy, pokud se vlivná osoba schovává za ovlivněnou osobu a svými zásahy objektivně omezuje schopnost ovlivněné osoby uspokojit závazky vůči věřitelům.*“²²⁰

Ustanovení § 71 odst. 3. Zákona o obchodních korporacích stanoví, že „*vlivná osoba ručí věřitelům ovlivněné osoby za splnění těch dluhů, které jim ovlivněná osoba nemůže v důsledku podle odstavce 1 zcela nebo zčásti splnit.*“ Na rozdíl od ustanovení o náhradě újmy společníkům tak v případě ručení za dluhy obchodní korporace zákon nevyžaduje, aby vzniku ručení předcházelo marné uplynutí lhůty k vyrovnání způsobené újmy, vznik ručení je iminentní k okamžiku, kdy dojde k naplnění skutkové podstaty nemožnosti obchodní korporace plnit své

²¹⁸ DOLEŽIL, Tomáš. § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

²¹⁹ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění]. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 244, marg. č. 32.

²²⁰ DOLEŽIL, T. § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

závazky v důsledku ovlivnění. Ručení vlivné osoby vzniká při kumulativním splnění dvou podmínek. Tou první je samotný vznik újmy, který musí být přičitatelný působení vlivu vlivné osoby na chování obchodní korporace. Vznik škody je zásadní podmínkou pro vznik ručení vlivné osoby. Jak připomíná Doležil, dodatečná ochrana věřitelů v případě, kdy zásah vlivné osoby nevede ke zmenšení majetkové podstaty obchodní korporace, není zdůvodnitelná.²²¹ Druhou podmínkou pro vznik ručení vlivné osoby je existence kauzálního vztahu mezi újmou vzniklou ovlivněním a omezenou schopností obchodní korporace dostát svým závazkům, přičemž důkazní břemeno ohledně příčinné souvislosti leží na věřiteli.²²² Právě to bude důvodem velmi složité procesní pozice věřitelů, kteří budou muset prokazovat příčinnou souvislost mezi ovlivněním a sníženou schopností obchodní korporace plnit, ovšem bez přístupu k informacím o vnitřních poměrech obchodní korporace.

Současně platí, že ručení vlivné osoby může vzniknout jen za ty dluhy, se kterými se ovlivněná osoba dostala do prodlení až po ovlivnění. Jestliže byla ovlivněná osoba s plněním svého dluhu v prodlení již před ovlivněním, ručení vlivné osoby se neuplatní.²²³ Ručení vlivné osoby nicméně může vzniknout za dluhy, které vznikly již před ovlivněním, jestliže k okamžiku ovlivnění nebyla ovlivněná osoba v prodlení s jejich plněním. Na trvání ručení rovněž nemá vliv, jestli vlivná osoba ovlivněním způsobenou újmu uhradila.²²⁴ V souladu s ustanovením § 2026 ručení vlivné osoby zaniká až zánikem dluhu, který zajišťuje, tedy dluhu, který ovlivněná osoba nebyla v důsledku ovlivnění schopna plnit. Vlivná osoba tak může mimo jiné dosáhnout zániku ručení tím, že za ovlivněnou osobu dluh uhradí.²²⁵

Specifickou úpravu přináší zákon pro koncernové uspořádání, které při splnění podmínek vzniku koncernu vyjímá z působnosti obecných pravidel ovlivnění, včetně těch, které upravují vznik ručení věřitelům ovlivněné korporace. Toto koncernové privilegium ovšem má své zákonné limity, které konkretizuje ustanovení § 72 odst. 3. Má-li totiž působení řídicí osoby devastující vliv na poměry osoby řízené a v jeho důsledku dojde k jejímu úpadku, ztrácí řídicí osoba koncernová privilegia a budou na ní i zpětně aplikována pravidla pro náhradu způsobené újmy a ručení věřitelům obsažená v obecných ustanoveních o ovlivnění. K aplikaci tohoto ustanovení navíc není nutné, aby byl úpadek prohlášen insolvenčním soudem, ale postačí naplnění jeho skutkové podstaty podle § 3 Insolvenčního zákona.²²⁶ Komentářová literatura zde

²²¹ DOLEŽIL, T. § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

²²² Tamtéž

²²³ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str.246, marg. č. 44.

²²⁴ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 202

²²⁵ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 246, marg. č. 44

²²⁶ HAVEL, Bohumil. § 71 [Ovlivnění], *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. op. cit., str. 250, marg. č. 14

zároveň doplňuje, že musí skutečně dojít k naplnění skutkové podstaty úpadku, tudíž pro aplikaci pravidla obsaženého v § 72 odst. 3. nepostačí, jestliže obchodní korporaci úpadek pouze hrozí.²²⁷ V kontextu tohoto pravidla autor připomíná francouzskou žalobu *action en comblement du passif*, o které bylo pojednáno v druhé části práce a kterou považuje za inspirační zdroj pravidla.

Ustanovení § 72 je možné považovat za průlomové v tom smyslu, že *de facto* uznává koncern jako samostatný právní subjekt, byť nedisponující právní subjektivitou. Doležil tuto koncepci vnímá jako vyjádření reality fungování koncernů jako hospodářských jednotek *sui generis*.²²⁸ Možná výstižnější by bylo ustanovení označit jako uznání této reality. Jak bylo v této práci opakovaně ukázáno, podnikatelská seskupení v současnosti často organicky vytvářejí struktury, které by z pohledu práva bylo účelnější konstruovat jako samostatné subjekty práva, nikoliv jako shluk dílčích subjektů. V případě koncernu je potlačení subjektivity jednotlivých členů skupiny nejpatrnější, znaky samostatného subjektu však vykazují často i uskupení, která využívají z pohledu platného práva volnější formy seskupování.

3.3.4. Povinnosti členů volených orgánů ovlivněné osoby

Úvodní část této práce poukázala na klíčovou roli statutárních orgánů obchodní korporace pro konstrukci její subjektivity. Právě z toho důvodu úprava konstruuje ustanovení § 76, které lze chápat jako rozšíření jejich fiduciárních povinností. Stanoví, že se ustanovení o střetu zájmů v § 54 zákona o obchodních korporacích užije obdobně, je-li jednání člena voleného orgánu ovlivněno chováním osoby vlivné či ovládající. Zákon tak staví na jisto, že ovlivněné jednání člena voleného orgánu chápe jako zájmový střet.²²⁹ Člen voleného orgánu obchodní korporace tak v důsledku tohoto pravidla má především notifikační povinnost vůči orgánu obchodní korporace, jehož je členem, a zároveň kontrolnímu orgánu obchodní korporace, byl-li zřízen. Notifikační povinnost se bude vztahovat jak na samotný fakt hrozícího ovlivnění, tak na případný záměr k uzavření smlouvy mezi osobou vlivnou a osobou ovlivněnou. A to i přesto, že novela zákona o obchodních korporacích z roku 2020 odstranila ustanovení výslovně odkazující na úpravu uzavírání smluv při střetu zájmů. Notifikační povinnost při uzavírání smluv se nicméně, upozorňuje Lasák, vztahuje pouze na smlouvy, jimiž dochází k výkonu škodlivého vlivu, nikoliv na každou smlouvu, kterou korporace s osobou, která již dříve naplnila skutkovou

²²⁷ DOLEŽIL, T. § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

²²⁸ DOLEŽIL, T. § 71, *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

²²⁹ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 202

podstatu ovlivnění uzavře.²³⁰ Čech a Šuk rovněž dodávají, že ustanovení § 76 poskytuje obchodní korporaci nástroje obrany vůči škodlivému vlivu, především pak možnost domáhat se relativní neplatnosti smlouvy podle ustanovení § 437 občanského zákoníku.²³¹ Ač tyto závěry učinili ještě před novelizační úpravou ustanovení, lze je pokládat za stále platné, neboť jak bylo výše uvedeno, notifikační povinnost člena voleného orgánu obchodní korporace se vztahuje i na samotný záměr uzavřít s vlivnou osobou smlouvu. Odkaz na ustanovení o střetu zájmů obchodní korporaci poskytuje ještě jeden obranný nástroj, totiž možnost pozastavit výkon funkce člena voleného orgánu obchodní korporace podle § 54 odst. 4. zákona o obchodních korporacích. Ustanovení § 76 chápe autor jako konečné potvrzení účelu pravidla, ke kterému došel v závěru první kapitoly. Pravidlo ovlivnění chrání nezávislost volených orgánů obchodní korporace. Vzhledem k tomu, že jsou to právě oni, kdo formulují její vůli, chrání toto pravidlo v konečném důsledku i nezávislost obchodní korporace jako takové.

²³⁰ LASÁK, J., *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. op. cit., str. 203

²³¹ ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. op.cit., str. 203

Závěr

Jaký je tedy smysl institutu vlivné osoby, jak jej upravil zákon o obchodních korporacích? Podle chápání autora práce je v první řadě protektivním ustanovením, které chrání subjektivitu obchodní korporace. Postihuje situace, ve kterých selhávají základní principy její konstrukce jako nezávislého subjektu práva a stanoví sankce reparační povahy. Jejich účelem je v krátké době zahladit důsledky tohoto selhání, pokud možno dříve, než se projeví dopad ovlivnění v poškození práv třetích osob. Do jisté míry lze pravidla ovlivnění chápat jako obdobu pravidel formulovaných pro ochranu fyzických osob, jejichž svéprávnost je omezena vzhledem k věku či psychické poruše, v důsledku čehož nejsou schopny plně vyhodnotit důsledky svého jednání. Právní konstrukce projevování vůle osob právnických je nicméně značně odlišná od toho, jak svou vůli projevují osoby fyzické. Proto je nezbytné formulovat také specifická pravidla, kterými jsou obchodní korporace chráněny pro ty případy, kdy je jejich schopnost autentického projevu vůle narušena.

Úvodní část práce, jejímž cílem byla analýza účelu pravidel ovlivnění, poskytla stručný přehled vývoje konstrukce obchodní korporace jako samostatného subjektu práva a dále se věnovala především současné úpravě. Hlavní pozornost byla věnována dvěma klíčovými skupinám aktérů, které její nezávislost formují – společníkům a členům statutárních orgánů. Byly popsány role, které v tomto procesu hrají a zároveň byly analyzovány jejich základní povinnosti, jejichž dodržování je nejdůležitějším předpokladem proto, aby byla obchodní korporace schopna nezávislé existence. Společníci formují účel obchodní korporace, za její existence se podílejí na jejích nejdůležitějších rozhodnutích prostřednictvím jednání nejvyššího orgánu. Konečně také mají ve svých rukách pravomoc způsobit její zánik. Členové statutárního orgánu jsou generálními zástupci obchodní korporace a disponují rozsáhlou rozhodovací pravomocí v rámci každodenního provozu korporace. Obě skupiny tak vůči obchodní korporaci disponují obrovskou mocí, která může být zneužita. Právě zneužití postavení v obchodní korporaci, případně porušení fiduciárních povinností člena statutárního orgánu je nutným předpokladem k prosazení škodlivého vlivu. Pro situace, kdy škodlivý vliv ve společnosti prosadí její společník, spočívá účel pravidla ovlivnění ve stanovení jeho povinnosti k náhradě způsobené újmy. V situacích, kdy je obchodní korporace ovlivněna nepřímo prostřednictvím prosazení vlivu skrze její statutární orgán, vytváří pravidlo ovlivnění účinný nástroj, pomocí kterého může obchodní korporace uplatňovat nárok na náhradu škody po škůdci samotném. Nejen po svém statutárním orgánu z titulu porušení fiduciární povinnosti. Konečně úvodní část

práce popisuje také několik relativně moderních institutů práva obchodních společností, které mají s institutem ovlivnění úzkou souvislost a v důsledku jejichž přípuštění dochází k oslabování subjektivity obchodní korporace. Právě to zakládá potřebu konstruovat nové nástroje její ochrany.

Cílem druhé části práce bylo analyzovat prameny práva podnikatelských seskupení a pokusit se identifikovat původ samotného pravidla ovlivnění. V úvodu této části byly představeny klíčové tři doktríny, ze kterých vychází kontinentální přístupy k úpravě podnikatelských skupin, totiž německé koncernové právo, francouzský koncept Rosenblum a angloamerická doktrína propichování firemního závoje. Alespoň z pohledu nejdůležitějších norem v této oblasti bylo zmíněno také právo komunitární, a to i navzdory skutečnosti, že žádnou přímou úpravu ovlivnění neobsahuje. Do oblasti práva podnikatelských skupin nicméně jeho normy dopadají a jejich analýza má význam z pohledu oslabování subjektivity individuálních korporací ve prospěch celku, který však vlastní subjektivitu postrádá. Pozornost byla ovšem samozřejmě věnována také historii tuzemské úpravy. I zde se autor krátce pozastavil nad tématem subjektivity podnikatelské skupiny jako celku. Ač tyto entity žádnou formou subjektivity nedisponují, lze v právní úpravě pozorovat příklon k formulaci norem, které jsou koncipovány, jako by subjektivitou nadány byly. V rámci historické exkurze proto autor připomenul, že tuzemské právo již subjektivitu seskupení právnických osob znalo.

Konkrétní pramen současné úpravy ovlivnění autor spatřuje v úpravě jednání ke škodě společnosti v obchodním zákoníku. Ten znal pravidlo označované jako jednání ke škodě společnosti a jeho formulace byla velmi blízká formulaci dnešního pravidla s výjimkou, která odráží odlišný způsob zastoupení obchodní korporace v předchozí úpravě. Skutková podstata jednání ke škodě obchodní korporace spočívala výslovně ve zneužití vlivu na statutární orgán korporace. Pramenem této úpravy pak byla úprava institutu *beeinflussung* v německém akciovém právu, jednání ke škodě společnosti je téměř doslovným překladem této normy. Ačkoliv tak zákonodárce při formulaci pravidel podnikatelských skupin v zákoně o obchodních korporacích deklaroval odklon od německého přístupu a příklon k francouzskému konceptu Rosenblum, úprava ovlivnění stále vychází z německého práva. V obou úpravách je konečně materie úpravy ovlivnění systematicky zařazena mimo rámec podnikatelských seskupení. Tento přístup autor v rámci návrhu *de lege ferenda* doporučuje i současnému zákonodárci, neboť rozsah dopadů pravidel ovlivnění výrazně překračuje jejich rámec.

Závěrečná část práce byla již věnována úpravě vlivné osoby *de lege lata*. V jejím úvodu se autor věnuje samotné definici vlivné osoby, neboť v tomto ohledu není dodnes teorie

jednotná. Základní rozdíl v její definici spočívá v pohledu, zdali postavení osoby vlivné nabývá osoba až po naplnění skutkové podstaty, tj. po uplatnění škodlivého vlivu, v jehož důsledku vznikne obchodní korporaci újma, nebo zdali tohoto postavení dosahuje již z pouhého titulu dispozice s vlivem, díky kterému je tohoto ovlivnění teoreticky schopná. Autor se v této otázce jednoznačně přiklání k výkladu prvému, vzhledem k tomu, že teoretickou možností uplatnění rozhodujícího vlivu může disponovat takřka kdokoliv. Hlavní pozornost je nicméně v této části věnována konkrétním a v praxi nejčastějším případům ovlivnění včetně charakteristických rysů konkrétních vztahů těchto osob k obchodní korporaci s hlavním důrazem na ty, kteří obchodní korporaci ovlivňují nepřímo, aniž by vůči ní byli v jakémkoliv přímém právním vztahu. Reflektován je také vztah mezi pravidly ovlivnění a ustanovením § 62 o faktickém vedoucím. Z pohledu negativní definice vlivné osoby se autor věnuje také dlouhodobému sporu, na jaké osoby pravidla ovlivnění dopadnout nemohou, včetně reflexe novelizace předmětného ustanovení v roce 2020. Pro vyloučení dalších pochybností si zde autor dovolí navrhnout úpravu § 71 odst. 5. *de lege ferenda*, spočívající v nahrazení slov „jednání členů volených orgánů ovlivněné osoby“ za „jednání osob, jenž ve vztahu k obchodní korporaci povinny dodržovat standard péče řádného hospodáře.“

Úplný závěr práce je pak věnován povinnostem, které z porušení pravidel ovlivnění vyplývají. A to nejen z pohledu teorií často reflektovaných povinností a ručení vlivné osoby. Autor zde akcentuje také důležitost povinností těch, prostřednictvím kterých je vliv na obchodní korporaci uplatňován a která rozšiřují jejich fiduciární povinnosti. Jejich důležitost spočívá především v tom, že pokud se jimi budou členové statutárního orgánu bezvýhradně řídit, k naplnění skutkové podstaty ovlivnění vůbec nedojde, neboť bude obchodní korporaci dána příležitost mu zabránit.

Seznam zkratk

obchodní zákoník – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Sb. – Sbírka zákonů

sp. zn. – spisová značka

zákon o obchodních korporacích – zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

Učebnice, monografie, komentáře

BORKOVEC, A., JOSKOVÁ, L., TOMÁŠEK, P. *Fiduciární povinnosti (povinnosti správců cizích záležitostí)*. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-493-0

BOROS, Elizabeth, *Corporate Law*. Melbourne : Oxford University Press, 2013, ISBN 9780195520156

ČECH, Petr; ŠUK, Petr. *Právo obchodních společností: v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Praha: Bova Polygon, 2016, ISBN 978-80-7273-177-0

ČERNÁ, S., *Faktický koncern, ovládací smlouva a smlouva o převodu zisku*. Praha: Linde, 2004, ISBN 80-7201-416-1

ČERNÁ, S.: *Koncernové právo v Německu, Evropské unii a České republice*. Praha: C. H. Beck, 1999, ISBN 80-7179-245-4

ČERNÁ, S., PELIKÁNOVÁ, I., ŠTENGLOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, ISBN 978-80-7598-991-8

ČERNÁ, S., a kol. *Sbírka příkladů z obchodního práva. 5. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018 ISBN 978-80-7552-962-6

DOLEŽIL, T. *Koncerny v komunitárním právu*. Praha: Auditorium, 2008, ISBN 978-80-903786-3-6

GRIFFIN, Stephen, *Company Law*. Harlow : Pearson Education Limited, 2000, ISBN 0-273-644221-9

KOSTOHRYZ, M. *Piercing of the corporate veil: překonávání samostatnosti kapitálových společností ve srovnávacím pohledu*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, ISBN 978-80-87146-96-5

KOŽIAK, J., *Smlouva o tichém společenství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, ISBN 978-80-7357-610-3

HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník. IV. Závazkové právo. Zvláštní část. Komentář*, Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-287-8

MALÝ, K.; SOUKUP, L. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. 1. vydání. Karolinum Praha, 2004, ISBN 80-246-0863-4

LASÁK, J., POKORNÁ, J. ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol.: *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. Díl*, Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-7598-881-2

LASÁK, J. In POKORNÁ, J., LASÁK, J., KOTASEK, J. a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C. H. BECK, 2022, ISBN 978-807400-867-2

PAUKNEROVÁ, M., TOMÁŠEK, M. a kol. *Nové jevy v právu na počátku 20. století IV, proměny soukromého práva*. Praha: Karolinum, 2009, ISBN 978-80-246-1687-2

PELIKÁN, Robert. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. Právní monografie, ISBN 978-80-7357-745- 2

PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol., *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-7400-747-7

ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, ISBN 978-80-7400-799-6

ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník*. 13. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-354-7

ŠTAŇKO, Silvie. *Právní postavení člena statutárního orgánu řízené akciové společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN 978-80-7400-903-7

Časopisecké články, sborníky, diplomové práce a ostatní prameny

ČECH, Petr, ČERNÁ, Stanislava, *Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům*. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, [cit. 15.9.2023] dostupné z www.beck-online.cz

ČERNÁ, Stanislava, *Ještě k ručení vlivné a ovládající osoby za porušení povinnosti odvracet hrozící úpadek* [online]. *Obchodněprávní revue* 6/2013 [cit. 14. 5. 2023] Dostupné z: www.beck-online.cz

ČERNÁ, Stanislava. K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností. *Právní rozhledy*, 2004, č. 8 [cit. 14. 5. 2023] Dostupné z: www.beck-online.cz

ČERNÁ, Stanislava. *Ovlivnění jako klíčový pojem českého koncernového práva* [online]. Měsíčník *Rekodifikace & Praxe* č. 1/2014, Wolters Kluwer [cit. 5.6.2019]. Dostupný na: www.epravo.cz/top/efocus/mesicnik-rekodifikace-praxe-ovlivneni-jako-klicovy-pojem-ceskeho-koncernoveho-prava-93569.html

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz, In: BECK-online [cit. 6.10.2023]

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, č. 370/2000 Dz, In: BECK-online [cit. 6.10.2023]

Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 Dz, In: BECK-online [cit. 6.10.2023]

GURIČOVÁ, J. *Zákonné ručení společníků a dalších osob za dluhy obchodní korporace*. Diplomová práce. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2014

LASÁK, Jan. *Soumrak formální samostatnosti osob tvořících podnikatelská seskupení v otázce jurisdikční*. *Právní rozhledy*, 2008, č. 18, [cit. 1. 7. 2023] Dostupné z: www.beck-online.cz

LOKAJÍČEK, J. *Prolomení majetkové samostatnosti kapitálových společností*. Praha: C. H. Beck 2016, [cit. 20. 8. 2023] Dostupné z: www.beck-online.cz

HAVEL, Bohumil. *Věřitel coby vlivná osoba (aneb vliv není totéž co být pod vlivem)*. Karlovarské právní dny. Praha: Linde, 1999-, 2016 (XXIV.). 540 s. ISBN 978-80-7502-078-9

Osnova obchodního zákona, kniha první Obchodnictvo, kniha druhá Společnosti. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1937

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ALEXANDER, J., ARABASZ, J., ČÁP, Z., DĚDIČ, J., DOLEŽIL, T., FILIP, V., HRABÁNEK, D., KŘÍŽ, J., KUBÍK, M., LÁLA, D., LASÁK, J., MAREK, R.,

MAULEOVÁ, J., NĚMEC, L. a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-7-5]. ASPI_ID KO90_2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X

DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]

HANŽL, Pavel. *Může být zmocněnec či společník vlivnou osobou?* [online]. Epravo.cz. 2018 [cit. 6.10.2023]. Dostupný na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/muze-byt-zmocnenec-ci-spolecnik-vlivnou-osobou-108036.html>

HRTÚSOVÁ, T., NOVÁK, J., *Start-upy v ČR: State of play*. Praha: Česká spořitelna a.s., 2019, dostupné online: https://www.csas.cz/content/dam/cz/csas/www_csas_cz/Dokumenty-korporat/Dokumenty/Analytici/analyza_start_upy_v_CR_2019_07.pdf

KORAN, H., *38 of The Catchiest Startup Statistics for 2023*, portál Techjury, 2023, dostupné online: <https://techjury.net/blog/startup-statistics/>

RAMSAY, I. M., NOAKES, D. B. Piercing the corporate veil in Australia. Melbourne: Company and Securities Law Journal 250-271, 2001, dostupné z: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0008/1710089/122-Piercing_the_Corporate_Veil1.pdf

RUBEŠ, P., *Jak zbohatnout na start-upu? Statistika mluví jasně*. Finmag, 2023, dostupné online: <https://finmag.penize.cz/penize/443224-jak-zbohatnout-na-startupu-statistika-mluvi-jasne>

Venture kapitál - definice, Informační portál agentury Czechinvest, dostupné online: <https://www.czechinvest.org/cz/Sluzby-pro-male-a-stredni-podnikatele/Chcete-dotace/OPPI/Vyuziti-novych-financnich-nastroju/Venture-kapital>

3. Seznam použitých právních předpisů

Česká republika

Zákon č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích In: BECK-online [cit. 6.5.2023]

Zákon č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník, In: BECK-online [cit. 6.5.2023]

Nařízení č. 91/1974 Sb., vlády Československé socialistické republiky o organizaci výrobních hospodářských jednotek a o jejich statutech, In: BECK-online [cit. 6.10.2023]

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, In: BECK-online [cit. 6.10.2023]

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů, In: BECK-online [cit. 6.10.2023]

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, In: BECK-online [cit. 6.10.2023]

EU

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 5. 9. 2023]. Dostupné z: eurlex.europa.eu

Francie

Code de commerce, [cit. 20. 9. 2023]. Dostupné z: www.legifrance.gouv.fr

Německo

Aktiengesetz, [cit. 20.8.2023]. Dostupné na www.gesetze-im-internet.de/aktg

Velká Británie

Companies Act 2006 [cit. 13. 9. 2023]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/>

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1549/2000 ze dne 24. 7. 2001

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3180/2008 ze dne 24.června 2009

Rozsudek Krajského soudu v Brně č.j. KSBR 39 INS 398-2010-B-156 ze dne 26.10.2010

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III ÚS 3251/10 ze dne 31.5.2011

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 349/2016 – 23 ze dne 22.02.2017

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 3704/2011 ze dne 27.července 2012

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4095/2016 ze dne 29.března 2017

Rozsudek Městského soudu v Praze č.j. 73 Cm 64/2016-102 ze dne 13. dubna 2017

Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 6 Cmo 135/2017-131 ze dne 13. prosince 2017

Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 27 Cdo 4593/2017 ze dne 23. 7. 2019

Vlivná osoba

Abstrakt

Diplomová práce Vlivná osoba se zabývá smyslem pravidla, které je v rámci zákona o obchodních korporacích obsaženo v úpravě podnikatelských seskupení, ačkoliv autor toto systematické zařazení nepovažuje za správné. V úvodu práce se zabývá významem pravidla z pohledu ochrany samotné právní subjektivity obchodní korporace, neboť, jak ukazuje, naplnění skutkové podstaty ovlivnění představuje selhání zcela elementárních pravidel, na kterých je konstrukce právní subjektivity obchodní korporace vystavěna. Poukazuje také na nové jevy v právu obchodních korporací, které mají úzkou souvislost s právem podnikatelských skupin, jako je racionální apatie či jednočlenné společnosti. Tyto jevy mají totiž úzkou souvislost s právem podnikatelských seskupení a stejně jako v případě ovlivnění dochází v jejich důsledku k oslabování obchodní korporace jako samostatného subjektu práva. Druhá část práce je věnována pramenům úpravy ovlivnění. Autor se zde zabývá nejvýznamnějšími kontinentálními přístupy, ať už se jedná o německé koncernové právo, francouzský koncept Rosenblum nebo o dílčí úpravy v rámci práva komunitárního, ale také angloamerickou doktrínou. Všechny tyto úpravy totiž v různé míře ovlivnily tuzemskou úpravu. Rovněž se autor zabývá vývojem české právní úpravy v této oblasti. Z pohledu původu pravidla ovlivnění dochází k závěru, že jeho primárním inspiračním zdrojem byla úprava institutu *beeinflussung* v německém akciovém právu. V závěrečné části práce se pak autor již věnuje samotné aktuálně platné úpravě ovlivnění, definici vlivné osoby a důsledkům, které z uplatnění škodlivého vlivu zákon vyvozuje. Zvláštní pozornost je pak věnována osobám, které obchodní korporaci ovlivňují nepřímo, aniž by byly součástí některého z jejich orgánů a konečně také vztahu institutu ovlivnění s dalšími instituty soukromého práva, ať už se jedná o tichou společnost nebo faktického vedoucího. Autor také poukazuje na oblast tzv. start-upů, nového způsobu fungování obchodní korporace, který z pohledu působení vějnších škodlivých vlivů považuje za mimořádně rizikový.

Klíčová slova: Vlivná osoba, ovlivněná osoba, ovlivnění

Influential person

Abstract

The thesis *Influential Person* deals with the meaning of the rule contained in the regulation of business groups under the Companies Act, although the author does not consider this systematic classification to be correct. The thesis begins by discussing the meaning of the rule from the perspective of protecting the very legal personality of the business corporation, since, as he shows, the fulfillment of the act of influencing constitutes a failure of the very elementary rules on which the construction of the legal personality of the business corporation is built on. It also points to new phenomena in the law of business corporations that are closely related to the law of business groups, such as rational apathy or single-member corporations. Indeed, these phenomena are closely related to the law of business groups and, as in the case of affectation, have the effect of weakening the business corporation as a separate legal entity. The second part of the thesis is devoted to the sources of the regulation of influence. Here the author discusses the most important continental approaches, be it German concern law, the French concept of *Rosenblum* or partial adjustments within the framework of community law, but also Anglo-American doctrine. All of these have influenced domestic law to varying degrees. The author also deals with the development of Czech legislation in this area. In terms of the origin of the rule of influence, he concludes that its primary source of inspiration was the regulation of the institute of *beeinflussung* in German stock law. In the final part of the thesis, the author discusses the currently applicable regulation of influence itself, the definition of an influential person and the consequences that the law draws from the exercise of harmful influence. Particular attention is then paid to persons who influence a business corporation indirectly, without being part of any of its bodies, and finally also to the relationship of the institute of influence with other institutes of private law, whether it is a silent company or a *de facto* manager. The author also points out the area of start-ups, a new way of functioning of a commercial corporation, which he considers to be extremely risky in terms of the influence of external harmful influences.

Key words: influential person, influenced person, influencing